

RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

**Yhdistyneiden
kansakuntien
vankeinhoidon
vähimmäissäännöt
Nelson Mandela -säännöt**

Yhdistyneiden kansakuntien
vankeinhoidon vähimmäissäännöt
Nelson Mandela -säännöt

Julkaisija: Rikosseuraamuslaitos

Työryhmä:

Oikeusministeriö

Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus

Käännös alkuperäisestä julkaisusta:

http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/175

ISBN 978-951-53-3659-0 (sid.)

ISBN 978-951-53-3660-6 (pdf)

Kannen kuva: Getty Images

Taitto: Mainostoimisto Visuviestintä Oy, Taina Ståhl

Paino: Erweko Oy, Helsinki 2017

Esipuhe

Yhdistyneiden kansakuntien uudistetut vankeinhoidon vähimmäissäännöt hyväksyttiin yksimielisesti 17.12.2015 YK:n yleiskokouksen 70. istunnossa (UN-Doc A/Res/70/175). Ne nimettiin Nelson Mandela -säännöiksi. Niillä uudistettiin käytännössä lähes kokonaan vuonna 1955 hyväksytyt vähimmäissäännöt, jotka olivat vuosikymmenten kuluessa sisällöllisesti ja kielellisesti vanhentuneet. Vuoden 1955 vähimmäissäännöt on käännetty lukuisille kielille, ja niillä on ollut suuri merkitys vankeinhoidon kehittämisessä maailmassa. Suomessa säännöt vaikuttivat merkittävästi vuonna 1975 voimaan tulleen vankeusrangaistusten täytäntöönpanouudistuksen sisältöön, ja sääntöihin viitataan hallituksen esityksissä lukuisia kertoja.

Uudistamisprosessi alkoi joulukuussa 2010 YK:n yleiskokouksen päätöksellä, jolla YK:n kriminaalipoliittinen toimikunta (CCPCJ) veloitettiin perustamaan hallitusten välinen työryhmä vähimmäissääntöjä uudistamaan. Uudistamistyö oli pitkä ja haasteellinen prosessi, jonka aikana työryhmä kokoontui neljä kertaa. Tämän lisäksi sääntöjä käsiteltiin YK:n kriminaalipoliittisen toimikunnan kokouksissa. Hankkeen alussa monet tahot suhtautuivat epäillen uudistustyön onnistumiseen. Tästäkin huolimatta Suomi on osallistunut aktiivisesti hankkeeseen sen kaikissa vaiheissa.

Uudistustyö käsitti kahdeksan aihealuetta, joista keskeisimmät ovat vankien kohtelua koskevat periaatteet, terveydenhoito, kurinpito, haavoittuvien ryhmien suojeleminen, valitukset ja tarkastukset sekä henkilökunnan koulutus.

Nämä säännöt – yhteensä 122 sääntöä – on tarkoitettu toimimaan nimensä mukaisesti vähimmäissääntöinä vankeinhoidossa. Säännöt ovat suosituksia, joilla pyritään varmistamaan kaikille vangeille maailmassa ihmisarvoinen kohtelu yhteisesti hyväksytyjen periaatteiden ja käytäntöjen pohjalta. Vähimmäissääntöjä paremmat olosuhteet voidaan myös aina turvata, mikä on tietenkin suositeltavaa.

Sen lisäksi, että sääntöjä tarvitaan yksittäisten valtioiden vankeinhoidon kehittämistyössä, ne ovat tarpeen YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirjalla perustetun YK:n kidutuksen vastaisen alakomitean (SPT) työssä. Tällä alakomitealla on valtuudet tehdä tarkastuksia lisäpöytäkirjan voimaan saattaneiden valtioiden sellaisiin tiloihin, joissa säilytetään vankeja ja muita vapautensa menettäneitä henkilöitä. On tähdellistä, että alakomitealla on työnsä pohjana yhteisesti hyväksytyt standardit.

Säännössä 4 tähdennetään, että vapaudenmenetysaikana tulisi varmistaa vapautensa menettäneiden henkilöiden sopeutuminen takaisin yhteiskuntaan siten, että he voivat vapauduttuaan elää lainkuuliaisesti. Tässä tarkoituksessa vankeinhoitolaistosten tulisi tarjota vangeille koulutusta, työtä, kuntoutusta, sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä muuta vastaavaa apua vankien yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Vaikka useat säännöt sisältävät vankeusaikaa koskevia suosituksia, monet niistä ulottuvat myös vapautumisen jälkeiseen aikaan. Säännössä 107 on ilmaistu keskeinen ja tärkeä periaate, jonka mukaan vangin on rangaistusajan alusta lähtien otettava huomioon vapautumisen jälkeinen tulevaisuus, ja häntä on autettava ylläpitämään tai luomaan vankilan ulkopuolisiin henkilöihin sellaisia suhteita, jotka edistävät hänen kuntoutumistaan. Säännön 90 mukaan yhteiskunnan velvollisuus vankia kohtaan ei pääty vangin vapautuessa. Vankeus nähdäänkin säännössä prosessina, jolla pyritään varmistamaan vangin sopeutuminen yhteiskuntaan.

Säännöt ja niihin liittyvä johdanto julkaistaan nyt suomeksi käännettyinä. Julkaisu on suositeltavaa pitää vankien saatavilla vankiloissa ja muissakin paikoissa, joissa vapautensa menettäneitä säilytetään. Sääntöjä on syytä käsitellä myös henkilökunnan koulutuksessa. Kansainvälisesti hyväksytyt yhteiset standardit ovat tärkeä perusta vankeinhoidon sisällön kehittämisessä, myös Suomessa.

Helsingissä 9. päivänä tammikuuta 2017

Hallitusneuvos **ULLA MOHELL**, oikeusministeriö

Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 17. joulukuuta 2015 hyväksymä päätöslauselma

[Kolmannen komitean raportin (A/70/490) perusteella]

70/175. Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt (Nelson Mandela -säännöt)

YLEISKOKOUS, JOKA

PITÄÄ OHJENUORANAAN Yhdistyneiden kansakuntien keskeisiä päämääriä, jotka on kirjattu Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan johdanto-osaan sekä ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen¹, ja innoituksenaan päättäväisyyttä vahvistaa uskoa ihmisten perustavaa laatua oleviin ihmisoikeuksiin, ihmisyyksilön arvoon ja merkitykseen ketään erottelematta sekä miesten ja naisten samoin kuin suurten ja pienten kansakuntien yhtäläisiin oikeuksiin, päättäväisyyttä luoda olosuhteet, joiden vallitessa voidaan pitää yllä oikeudenmukaisuutta sekä kunnioitusta sopimuksista ja muista kansainvälisen oikeuden lähteistä johtuvia velvoituksia kohtaan, sekä päättäväisyyttä edistää yhteiskunnallista kehitystä ja parempien elämisen ehtojen aikaansaamista vapaammissa oloissa;

---

¹ Päätöslauselma 217 A (III)

MUISTUTTAA MIELIIN kaikki rikoksantorjuntaa ja rikosoikeutta koskevat standardit ja normit, jotka on laadittu Yhdistyneiden kansakuntien rikoksantorjunnan ja rikosoikeuden toimikunnan pyynnöstä ja jotka ovat yleiskokouksen hyväksymiä ja suosittamia tai rikoksantorjuntaa ja rikosentekijöiden kohtelua käsittelevän Yhdistyneiden kansakuntien kongressin hyväksymiä, ja on tietoinen, että rikoksantorjuntaa ja rikosoikeutta koskevien standardien ja normien lähtökohtana on Yhdistyneiden kansakuntien peruskirja;

PITÄÄ MIELESSÄ Yhdistyneiden kansakuntien pitkäaikaisen pyrkimyksen inhimillistää rikosoikeutta ja suojella ihmisoikeuksia sekä korostaa ihmisoikeuksien ensiarvoista merkitystä päivittäisessä rikosoikeudenkäytössä ja rikoksantorjunnassa;

ON TIETOINEN siitä, että Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt² on tunnustettu yleismaailmallisesti vankien vapaudenmenetystä koskeviksi vähimmäissäännöiksi, joilla on ollut ohjenuorana huomattava merkitys ja vaikutus vankeinhoitoa koskevien säännösten, linjausten ja käytäntöjen kehittämisessä aina siitä lähtien, kun ne vuonna 1955 hyväksyttiin ensimmäisessä rikoksantorjuntaa ja rikosentekijöiden kohtelua käsittelevässä Yhdistyneiden kansakuntien kongressissa;

ON TIETOINEN siitä, että Salvadorin julistuksessa, ”Kokonaisvaltaisia strategioita maailmanlaajuisia haasteita varten: rikoksantorjunta ja rikosoikeudelliset järjestelmät sekä niiden kehittäminen muuttuvassa maailmassa”³, jäsenvaltiot totesivat, että tehokas, oikeudenmukainen, luotettava ja inhimillinen rikosoikeusjärjestelmä perustui sitoumukseen vaalia ihmisoikeuksien suojelua oikeudenkäytössä sekä rikollisuuden

² Ihmisoikeudet: Kooste kansainvälisistä asiakirjoista, nide I (ensimmäinen osa), Yleiset asiakirjat (YK:n julkaisuja, myyntinumero. E.02. XIV.4 (nide I, osa 1)), osio J, nro 34.

³ Päätöslauselma 65/230, liite.

ehkäisemisessä ja valvonnassa, ja huomioivat rikoksantorjuntaa ja rikosoikeutta koskevien Yhdistyneiden kansakuntien standardien ja normien merkityksen ja vaikutuksen rikoksantorjuntaa ja rikosoikeutta koskevien kansallisten linjausten, menettelyjen ja ohjelmien suunnittelussa ja täytäntöönpanossa;

OTTA HUOMIOON vuonna 1955 alkaneen vankeinhoitoa koskevan kansainvälisen oikeuden asteittaisen kehityksen muun muassa sellaisissa kansainvälisissä asiakirjoissa kuin kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus⁴, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus⁴ sekä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus⁵ ja sen valinnainen pöytäkirja⁶;

MUISTUTTAA MIELIIN vuodesta 1955 alkaen hyväksytyt, rikoksantorjuntaa ja rikosoikeutta koskevat Yhdistyneiden kansakuntien standardit ja normit, jotka liittyvät vankeinhoitoon ja vankeusrangaistuksen vaihtoehtoihin, ja erityisesti menettelyt, joiden avulla on tehokkaasti otettu käyttöön vankeinhoiton vähimmäissäännöt⁷, pidätettyjen tai vangittujen henkilöiden suojelua koskevat periaatteet⁸, vankien kohtelun peruseriaatteet⁹, vapaudessa toimeenpantavia seuraamuksia koskevat Yhdistyneiden kansakuntien vähimmäissäännöt (ns. Tokion säännöt)¹⁰ ja peruseriaatteet restoratiivista oikeutta koskevien ohjelmien käytöstä rikosasioissa¹¹;

⁴ Katso päätöslauselma 2200 A (XXI), liite.

⁵ Yhdistyneet kansakunnat, sopimussarja, osa 1465, nro 24841.

⁶ Ibid., osa 2375, nro 24841.

⁷ Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma 1984/47, liite.

⁸ Päätöslauselma 43/173, liite.

⁹ Päätöslauselma 45/111, liite.

¹⁰ Päätöslauselma 45/110, liite.

¹¹ Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma 2002/12, liite.

PITÄÄ MIELESSÄ, että oikeudenkäytön alalla on oltava tarkkaavainen lapsia, nuoria ja naisia koskevissa erityistilanteissa etenkin silloin, jos he ovat menettäneet vapautensa, kuten edellytetään Yhdistyneiden kansakuntien vähimmäissäännöissä nuoriso-oikeudesta (ns. Beijingin säännöt)¹², Yhdistyneiden kansakuntien suuntaviivoissa nuorisoriikollisuuden torjumiseksi (ns. Riadin suuntaviivat)¹³, Yhdistyneiden kansakuntien säännöissä vapautensa menettäneiden nuorten suojelemiseksi¹⁴ ja Yhdistyneiden kansakuntien säännöissä naisvankien kohtelusta ja naisten vapaudessa toimeenpantavista seuraamuksista (ns. Bangkokin säännöt)¹⁵;

MUISTUTTAA MIELIIN vuodesta 1955 lähtien annetut, rikoksentorjuntaa ja rikosoikeutta koskevat Yhdistyneiden kansakuntien standardit ja normit, jotka sisältävät lisäohjeita vankeinhoidosta, mukaan lukien lainvalvontaviranomaisten menettelytapasäännöstön¹⁶, lääketieteen etiikan periaatteet terveydenhuoltoalan henkilöstön, erityisesti lääkäreiden, roolista vankien ja pidätettyjen suojelemisessa kidutukselta tai muulta julmalta, epäinhimilliseltä tai halventavalta kohtelulta tai rangaistukselta¹⁷, peruseriaatteet lainvalvontaviranomaisten voimankäytöstä ja tulla-aseiden käytöstä¹⁸, periaatteet kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen tehokkaasta tutkimisesta ja dokumentoinnista¹⁹ sekä Yhdistyneiden kansakuntien periaatteet ja suuntaviivat oikeusavun saatavuudesta rikosoikeusjärjestelmissä²⁰;

¹² Päätöslauselma 40/33, liite.

¹³ Päätöslauselma 45/112, liite.

¹⁴ Päätöslauselma 45/113, liite.

¹⁵ Päätöslauselma 65/229, liite.

¹⁶ Päätöslauselma 34/169, liite.

¹⁷ Päätöslauselma 37/194, liite.

¹⁸ Kahdeksas rikoksentorjuntaa ja rikosentekijöiden kohtelua käsittelevä Yhdistyneiden kansakuntien kongressi, Havana, 27.8.-7.9.1990. Sihteeristön laatima raportti (YK:n julkaisu, myyntinumero E.91.IV.2), luku I, osio B.2, liite.

¹⁹ Päätöslauselma 55/89, liite.

²⁰ Päätöslauselma 67/187, liite.

ON TIETOINEN vankeinhoitoon liittyvistä paikallisista periaatteista ja standardeista, mukaan lukien periaatteet ja parhaat käytännöt vapaudenriiston kohteeksi joutuneiden henkilöiden suojelemisesta Amerikassa, uudistetut Euroopan vankilasäännöt, Kampalan julistus vankiloista Afrikassa²¹, Arushan julistus hyvistä vankilakäytännöistä²² sekä periaatteet ja suuntaviivat oikeudesta puolueettomaan oikeudenkäyntiin ja oikeusapuun Afrikassa;

MUISTUTTAA MIELIIN 21.12.2010 hyväksymänsä päätöslauselman 65/230, ”Yhdistyneiden kansakuntien kahdestoista rikosentorjuntaa ja rikosoikeutta käsittelevä kongressi”, jossa se pyysi rikosentorjunta- ja rikosoikeustoimikuntaa perustamaan kokoonpanoltaan avoimen valtioidenvälisen asiantuntijaryhmän vaihtamaan tietoja parhaista käytännöistä, kansallisesta lainsäädännöstä ja voimassaolevasta kansainvälisestä oikeudesta sekä Yhdistyneiden kansakuntien nykyisten vankeinhoidon vähimmäissääntöjen tarkistamisesta, jotta ne vastaisivat rikosseuraamusalaa koskevan tutkimuksen ja parhaiden käytäntöjen viimeaikaista kehitystä;

MUISTUTTAA MIELIIN MYÖS ”Vankeinhoidon vähimmäissäännöt”-nimiset päätöslauselmansa 67/188 (20.12.2012), 68/190 (18.12.2013) ja 69/192 (18.12.2014), eritoten päätöslauselman 68/190, jossa huomioitiin vankeinhoidon vähimmäissääntöjä käsittelevän asiantuntijaryhmän työn arvo, sekä päätöslauselman 69/192, jossa korostettiin, että tarkistusprosessi on pyrittävä saattamaan päätökseen asiantuntijaryhmän kolmessa kokouksessa esittämien suositusten ja jäsenvaltioiden toimittamien kannanottojen pohjalta;

²¹ Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma 1997/36, liite.

²² Talous- ja sosiaalineuvoston päätöslauselma 1999/27, liite.

ON TIETOINEN siitä, että päätöslauselmassa 68/190 on otettu huomioon mainitun asiantuntijaryhmän suositukset vähimmäissääntöjen seuraavia aihealueita koskevista kysymyksistä ja säännöistä, joiden oli todettu vaativan tarkistamista:

- a) kunnioitus vankien luontaista arvokkuutta ja ihmisarvoa kohtaan (säännön 6 kohta 1, säännöt 57–59 ja säännön 60 kohta 1)
- b) lääkäri- ja terveydenhoitopalvelut (säännöt 22–26, sääntö 52, sääntö 62 ja säännön 71 kohta 2)
- c) kurinpitotoimet ja rankaiseminen, lääkintähenkilökunnan rooli, vankien eristäminen ja ravinnon vähentäminen huomioiden (säännöt 27, 29, 31 ja 32)
- d) kaikkien vankilakuolemien sekä vankien epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rangaistukseen viittaavien merkkien tai väitteiden tutkiminen (sääntö 7 ja ehdotetut säännöt 44 a ja 54 a)
- e) haavoittuvassa asemassa olevien vapautensa menettäneiden ryhmien suojelu ja erityistarpeet ottaen huomioon vaikeista oloista kärsivät maat (säännöt 6 ja 7)
- f) oikeus oikeudelliseen edustukseen (sääntö 30, säännön 35 kohta 1, säännöt 37 ja 93)
- g) kantelut ja puolueettomat tarkastukset (säännöt 36 ja 55)
- h) vanhentuneiden ilmaisujen korvaaminen (säännöt 22–26, 62, 82 ja 83 sekä useita muita)
- i) vähimmäissääntöjen täytäntöönpanoon liittyvä koulutus asiaankuuluvalla henkilöstölle (sääntö 47);

ON TIETOINEN MYÖS siitä, että päätöslauselmassa 69/192 toistetaan, että vähimmäissääntöihin mahdollisesti tehtävien muutosten ei pitäisi miltään osin heikentää olemassa olevia standardeja, vaan niiden tulisi vastata rikosseuraamusalaa koskevan tutkimuksen ja parhaiden käytäntöjen viimeaikaista kehitystä, jotta säännöillä edistettäisiin turvallisuutta, varmuutta ja inhimillisiä vankilaolosuhteita;

ON LISÄKSI TIETOINEN asiantuntijaryhmän suosituksiin johtaneesta laajasta viisivuotisesta kuulemisprosessista, joka koostui alustavista teknisistä ja asiantuntijoiden kuulemisista, Wienissä, Buenos Airesissa ja Kapkaupungissa (Etelä-Afrikassa) järjestetyistä kokouksista sekä eri alueita edustavien jäsenvaltioiden aktiivisesta osallistumisesta ja panoksesta, johon ne saivat tukea Yhdistyneiden kansakuntien rikosentorjunta- ja rikosoikeusohjelmaverkoston edustajilta ja muilta Yhdistyneiden kansakuntien elimiltä, mukaan lukien Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen ehkäisemistä käsittelevä alakomitea, Yhdistyneiden kansakuntien huumausaine- ja kriminaalipolitiikan toimisto, valtioidenväliset järjestöt kuten Punaisen Ristin kansainvälinen komitea, Yhdistyneiden kansakuntien järjestelmään kuuluvat erityisjärjestöt kuten Maailman terveysjärjestö, sekä rikosseuraamusalan tutkimuksen ja ihmisoikeuksien alalla toimivat kansalaisjärjestöt ja yksittäiset asiantuntijat;

MUISTUTTAA MIELIIN 18.12.2014 antamansa päätöslauselman 69/172, "Ihmisoikeuksien suojele oikeudenkäytössä", jossa tunnustetaan tärkeäksi periaate, jonka mukaan vapautensa menettäneet henkilöt säilyttävät luovuttamattomat ihmisoikeutensa ja kaikki muut ihmisoikeutensa ja perusvapautensa lukuun ottamatta vankeusrangaistuksen todistetusti edellyttämiä lainmukaisia vapaudenrajoituksia, muistutetaan mieliin, että vapautensa menettäneiden henkilöiden sosiaalisen kuntoutumisen ja yhteiskuntaan sopeutumisen on oltava rikosoikeusjärjestelmän keskeisiä päämääriä, joilla mahdollisuuksien mukaan varmistetaan, että rikoksenteelijät voivat yhteiskuntaan palattuaan elää

lainkuuliaisesti ja omatoimisesti sekä pannaan merkille muun muassa ihmisoikeuskomitean hyväksymän yleiskommentin nro 21 vapautensa menettäneiden henkilöiden inhimillisestä kohtelusta²³,

1. **OSOITTA A KIITOLLISUUTENSA JA ARVOSTUKSEN SA** Etelä-Afrikan hallitukselle, joka isännöi vankeinhoidon vähimmäissääntöjä käsittelevän asiantuntijaryhmän kokousta Kapkaupungissa 2.–5.3.2015 ja antoi taloudellista tukea ja vetoapua koko tarkistamisprosessin ajan, ja panee kiitollisena merkille saavutetun yhteisymmärryksen yhdeksästä aihealueesta ja niihin liittyvistä säännöistä, joiden asiantuntijaryhmä oli edellisissä kokouksissaan todennut vaativan tarkistamista²⁴
2. **OSOITTA A KIITOLLISUUTENSA** Argentiinan hallitukselle, joka isännöi ja rahoitti Buenos Airesissa 11.–13.12.2012 pidettyä asiantuntijaryhmän kokousta, ja Brasilian hallitukselle, joka osallistui Wienissä 25.–28.3.2014 pidetyn asiantuntijakokouksen rahoittamiseen
3. **ANTAA TUNNUSTUSTA** Wienissä vuonna 2014 pidetyn asiantuntijakokouksen puheenjohtajiston tekemälle arvokkaalle työlle, kun se valmisti sihteeristön avustuksella asiakirja-aineistot, etenkin tarkistetun konsolidoidun valmisteluasiakirjan, Kapkaupungissa vuonna 2015 pidettyä asiantuntijaryhmän kokousta varten²⁵
4. **PANEE MERKILLE**, että Dohassa 12.–19.4.2015 pidetyssä Yhdistyneiden kansakuntien kolmannessatoista rikoksentorjuntaa ja rikosoikeutta käsittelevässä kongressissa hyväksytyssä Dohan

²³ Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksen 47. istunnon viralliset asiakirjat, täydennysosa nro 40 (A/47/40), liite VI.B.

²⁴ Katso E/CN.15/2015/17.

²⁵ UNODC/CCPCJ/EG.6/2015/2.

julkilauselmassa, joka koskee rikosentorjunnan ja rikosoikeuden sisällyttämistä Yhdistyneiden kansakuntien laajempaan toimintasuunnitelmaan vastaamaan yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin haasteisiin ja edistämään oikeusvaltioperiaatetta kansallisella ja kansainvälisellä tasolla sekä kansalaisten osallistumista²⁶, mainittu kolmastoista kongressi toi esiin tyytyväisyytensä asiantuntijaryhmän työskentelyyn ja pani merkille vankeinhoidon vähimmäissääntöjen päivitetyn luonnoksen, jonka asiantuntijaryhmä oli viimeistellyt kokouksessaan Kapkaupungissa maaliskuussa 2015

5. **HYVÄKSYY** tämän päätöslauselman liitteenä olevan, vankeinhoidon vähimmäissääntöjen tarkistetun ehdotuksen Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöiksi
6. **ANTAA SUOSTUMUKSENSA** asiantuntijaryhmän suositukselle, että näitä sääntöjä kutsuttaisiin nimellä ”Nelson Mandela -säännöt” Etelä-Afrikan entisen presidentin Nelson Rolihlahla Mandelan muiston kunniaksi, joka oli vankilassa 27 vuotta taistelllessaan maailmanlaajuisien ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja rauhankulttuurin edistämisen puolesta
7. **PÄÄTTÄÄ** laajentaa vuosittain 18.7. vietettävän kansainvälisen Nelson Mandela -päivän²⁷ alaa, jotta sen avulla voidaan myös edistää inhimillisiä vankeusoloja, lisätä tietoisuutta vankien kuumisesta pysyvästi yhteiskuntaan ja osoittaa arvostusta vankilahenkilöstön työlle erityisen merkittävänä yhteiskunnallisena palveluna ja tämän vuoksi kehottaa jäsenvaltioita, paikallisia järjestöjä ja Yhdistyneiden kansakuntien järjestelmän piiriin kuuluvia järjestöjä juhlistamaan tätä merkkipäivää asiaankuuluvalla tavalla

²⁶ Päätöslauselma 70/174, liite.

²⁷ Katso päätöslauselma 64/13.

8. **VAHVISTAA** edeltävään 5. kohtaan viitaten Nelson Mandela -sääntöjä koskevat alustavat huomautukset, korostaa näiden sääntöjen oikeudellista sitomattomuutta, on tietoinen jäsenvaltioiden oikeudellisten rakenteiden eroavuuksista ja toteaa sen osalta, että jäsenvaltiot saavat tarvittaessa mukauttaa näiden sääntöjen soveltamista omien kansallisten oikeudellisten rakenteiden mukaisesti muistaen kuitenkin mainittujen sääntöjen tarkoituksen ja tavoitteet
9. **KANNUSTAA** jäsenvaltioita pyrkimään parantamaan vankilaoloja Nelson Mandela -sääntöjen ja kaikkien muiden asiaankuuluvien ja soveltuvien rikoksentorjuntaa ja rikosoikeutta koskevien Yhdistyneiden kansakuntien standardien ja normien mukaisesti, jatkamaan hyvien käytäntöjen jakamista, jotta voidaan tunnistaa näiden sääntöjen toimeenpanossa ilmeneviä haasteita, ja vaihtamaan kokemuksia siitä, kuinka haasteisiin on vastattu
10. **KEHOTTAA** Yhdistyneiden kansakuntien rikoksentorjunnan ja rikosoikeuden toimikuntaa harkitsemaan tulevissa kokouksissaan kutsumaan uudestaan koolle kokoonpanoltaan avoimen, vankeinhoidon vähimmäissääntöjä käsittelevän valtioidenvälisen asiantuntijaryhmän, jonka tarkoituksena on tarkastella saatuja kokemuksia, keinoja jatkaa hyvien käytäntöjen vaihtamista sekä haasteita, joita on kohdattu Nelson Mandela -sääntöjen toimeenpanossa
11. **KANNUSTAA** jäsenvaltioita edistämään vapautensa menettäneiden nuorten suojelemista koskevien Yhdistyneiden kansakuntien sääntöjen¹⁴ ja naisvankien kohtelua ja naisten vapaudessa toimeenpantavia seuraamuksia koskevien Yhdistyneiden kansakuntien sääntöjen (ns. Bangkokin säännöt)¹⁵ toimeenpanoa

12. **SUOSITTELEE**, että jäsenvaltiot pyrkivät edelleen vähentämään vankiloiden yliasutusta ja turvautumaan tarkoituksenmukaisissa tilanteissa tutkintavankeudelle vaihtoehtoihin vapaudessa toimeenpantaviin seuraamuksiin, edistämään oikeussuoja- ja oikeusturvamekanismien parempaa saatavuutta, vahvistamaan vankeusrangaistuksen vaihtoehtoja sekä tukemaan kuntoutumiseen ja yhteiskuntaan sopeutumiseen liittyviä ohjelmia vapaudessa toimeenpantavia seuraamuksia koskevien Yhdistyneiden kansakuntien vähimmäissääntöjen (ns. Tokion säännöt)¹⁰ mukaisesti
13. **PANEE MERKILLE**, kuinka tärkeitä on vaihtaa vapaaehtoisesti kokemuksia ja hyviä käytäntöjä jäsenvaltioiden kesken ja tarvittaessa myös asiaankuuluvien kansainvälisten tahojen kanssa sekä tarjota jäsenvaltioille pyydettyä teknistä apua Nelson Mandela -sääntöjen toimeenpanon edistämiseksi
14. **KANNUSTAA** jäsenvaltioita kohdentamaan riittävästi henkilöstövoimavaroja ja rahavaroja vankilaolojen parantamisen ja Nelson Mandela -sääntöjen soveltamisen edistämiseksi
15. **PYYTÄÄ** Yhdistyneiden kansakuntien huumausaine- ja kriminaalipolitiikan toimistoa varmistamaan Nelson Mandela -sääntöjen laajan levityksen, laatimaan opastusmateriaalia ja tarjoamaan jäsenvaltioille teknistä apua ja neuvontapalvelua rikosoikeuden uudistamisessa rangaistuksiin liittyvän lainsäädännön, menettelytapojen, linjausten ja käytäntöjen kehittämiseksi ja tehostamiseksi mainittujen sääntöjen mukaisesti
16. **KIITTÄÄ** Yhdistyneiden kansakuntien rikosentorjunnan ja rikosoikeuden toimikuntaa, joka on jatkuvasti edistänyt parempaa oikeudenkäyttöä laatimalla ja kehittämällä rikosentorjunnan ja rikosoikeuden alan standardeja ja normeja, ja vetoaa jäsenvaltioihin, jotta ne jatkaisivat tätä työtä

17. **PYYTÄÄ** Yhdistyneiden kansakuntien huumausaine- ja rikminaalipolitiikan toimistoa jatkamaan rikoksantorjuntaa ja rikosoikeutta koskevien Yhdistyneiden kansakuntien standardien ja normien hyödyntämisen ja soveltamisen edistämistä muun muassa tarjoamalla jäsenvaltioille pyynnöstä neuvontapalvelua ja teknistä apua, kuten apua rikoksantorjunnassa, rikosoikeuden ja -lainsäädännön uudistamisessa sekä koulutuksen järjestämisessä lainvalvonta-, rikoksantorjunta- ja rikosoikeusalan henkilöstölle sekä tukea rangaistus- ja vankeinhoitojärjestelmien hallinnossa ja johtamisessa, mikä osaltaan edistää niiden tehokkuuden ja valmiuksien parantamista

18. **KEHOTTAA** jäsenvaltioita ja muita tukijoita myöntämään talousarvion ulkopuolisia resursseja edellä kuvailtuihin tarkoituksiin Yhdistyneiden kansakuntien sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti

19. **VAHVISTAA** Yhdistyneiden kansakuntien rikoksantorjunta- ja rikosoikeusohjelmaverkoston, valtioidenvälisten järjestöjen sekä talous- ja sosiaalineuvostossa neuvoa-antavassa asemassa olevien kansalaisjärjestöjen tärkeän tehtävän Nelson Mandela -sääntöjen tarkistamisprosessissa ja sääntöjen levittämisen, tunnetuksi tekemisen ja käytännön soveltamisen edistämässä niiden tehokasta toimeenpanoa koskevien menettelyjen mukaisesti.

80. täysistunto

17.12.2016

Liite

Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissäännöt (Nelson Mandela -säännöt)

Alkuhuomautus 1

Näiden sääntöjen tarkoituksena ei ole kuvailla yksityiskohtaisesti vankeinhoidon mallijärjestelmää. Säännöillä pyritään ainoastaan määrittelemään yleisesti hyväksytyjen nykyisten käsitysten ja asianmukaisimpien järjestelmien tunnusmerkkien pohjalta, mitkä ovat vankeinhoidon ja vankiloiden hallinnon yleisesti hyväksytyt hyvät periaatteet ja käytännöt.

Alkuhuomautus 2

1. Koska oikeudelliset, sosiaaliset, taloudelliset ja maantieteelliset olosuhteet vaihtelevat maailmassa suuresti, on ilmeistä, ettei kaikkia sääntöjä voida soveltaa kaikkialla ja kaikkina aikoina. Näiden sääntöjen olisi kuitenkin kannustettava jatkuviin pyrkimyksiin poistaa niiden soveltamista estäviä käytännön ongelmia, sillä kokonaisuutena säännöt kuvaavat vähimmäisedellytyksiä, jotka Yhdistyneet kansakunnat on hyväksynyt sopiviksi.

2. Toisaalta nämä säännöt koskevat alaa, missä ajattelutavat kehittyvät jatkuvasti. Sääntöjen tarkoituksena ei ole estää kokeiluja ja käytäntöjä, jos ne ovat sopusuunnassa sääntöjen periaatteiden kanssa ja niillä pyritään edistämään tavoitteita, jotka voidaan johtaa sääntöjen tekstistä kokonaisuutena. Vankeinhoidon keskushallinnolla on aina oikeus sallia poikkeuksia säännöistä tässä hengessä.

Alkuhuomautus 3

1. Sääntöjen I osa koskee vankiloiden yleistä hallintoa, ja sitä sovelletaan kaikkiin vankiryhmiin rikos- ja siviilioikeudellisista vangeista tutkinta- ja vankeusvankeihin sekä vankeihin, joihin on kohdistettu tuomarin määräämiä turvaamis- tai kasvatustoimia.

2. Sääntöjen II osa sisältää sääntöjä, joita sovelletaan ainoastaan kussakin osiossa käsiteltäviin erityisryhmiin. Osion A vankeusvankeihin sovellettavia sääntöjä sovelletaan kuitenkin yhtä lailla myös osioissa B, C ja D käsiteltäviin vankiryhmiin, jos osion A säännöt eivät ole ristiriidassa kyseisiä ryhmiä koskevien sääntöjen kanssa ja ovat näiden ryhmien edun mukaisia.

Alkuhuomautus 4

1. Säännöillä ei pyritä sääntelemään nuorille henkilöille tarkoitettujen laitosten, kuten nuoriso- tai kasvatuslaitosten, hallintoa, mutta yleisesti ottaen sääntöjen I osaa voidaan soveltaa yhtä lailla tällaisissa laitoksissa.

2. Nuoriksi vangeiksi tulisi katsoa ainakin kaikki sellaiset nuoret henkilöt, jotka kuuluvat nuorisotuomioistuinten tuomiovallan piiriin. Pääsääntöisesti tällaisia nuoria henkilöitä ei pitäisi tuomita vankeusrangaistukseen.

I YLEISESTI SOVELLETTAVAT SÄÄNNÖT

Peruseriaatteet

SÄÄNTÖ 1

Kaikkia vankeja on kohdeltava kunnioittaen heidän luontaista arvokkuuttaan ja ihmisarvoaan. Ketään vankia ei saa kiduttaa tai muutoin kohdella tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai halventavasti, ja

kaikkia vankeja on suojeltava tällaiselta kohtelulta, jota ei voi oikeuttaa vetoamalla mihinkään seikkaan. Vankien, henkilöstön, palveluntarjoajien ja vierailijoiden turvallisuus on varmistettava kaikkina aikoina.

SÄÄNTÖ 2

1. Näitä sääntöjä on sovellettava puolueettomasti. Ketään ei saa syrjiä rodun, ihonvärin, sukupuolen, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen tai yhteiskunnallisen alkuperän, varallisuuden, syntyperän tai muun aseman perusteella. Vankien uskonnollisia vakauksia ja moraalिसääntöjä on kunnioitettava.

2. Jotta syrjinnän kieltoa koskeva periaate toteutuisi käytännössä, vankeinhoitolaitosten on otettava huomioon vankien, erityisesti vankilaoloissa haavoittuvimmassa asemassa olevien ryhmien, yksilölliset tarpeet. Tarvitaan toimia, joilla suojellaan ja edistetään erityistarpeita omaavien vankien oikeuksia, eikä niitä toimia tule pitää syrjivinä.

SÄÄNTÖ 3

Vankeus ja muut toimet, joilla henkilö eristetään ulkomaailmasta, ovat haitallisia jo pelkästään siitä syystä, että henkilö menettää itsensä määräämisoikeutensa, kun häneltä riistetään vapaus. Sen vuoksi vankeinhoitojärjestelmän ei pidä lisätä tällaiseen tilanteeseen ominaisesti liittyvää kärsimystä, jollei asia liity perusteltuun erillään pitämiseen tai järjestyksen ylläpitoon.

SÄÄNTÖ 4

1. Vankeusrangaistuksella tai vastaavilla yksilön vapauden riistävillä toimilla pyritään ensisijaisesti suojelemaan yhteiskuntaa rikoksilta ja vähentämään uusintarikollisuutta. Tavoitteet voidaan saavuttaa ainoastaan, jos vapaudenmenetysaikana mahdollisuuksien mukaan varmistetaan, että vapautensa menettäneet henkilöt sopeutuvat vapauduttuaan

takaisin yhteiskuntaan siten, että he voivat elää lainkuuliaisesti ja tulevat toimeen omillaan.

2. Tämän vuoksi vankeinhoitolaitosten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten olisi tarjottava yleissivistävää ja ammatillista koulutusta, työtä sekä muunlaista sopivaa ja saatavilla olevaa apua, kuten kuntouttavaa, moraalista, hengellistä sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja liikuntaan perustuvaa apua. Kaikki tällaiset ohjelmat, toiminnot ja palvelut tulisi toteuttaa vankien yksilöllisten hoitotarpeiden mukaisesti.

SÄÄNTÖ 5

1. Vankilajärjestelmässä tulisi pyrkiä minimoimaan kaikkia sellaisia vankilaelämän ja vankilan ulkopuolisen elämän välisiä eroja, jotka vähentävät vankien vastuuntuntoa tai kunnioitusta heidän ihmisarvoaan kohtaan.

2. Vankeinhoitolaitosten on pyrittävä kaikin kohtuullisin järjestelyin ja muutoksin varmistamaan, että fyysisesti, psyykkisesti vammaisilla tai muuten toimintarajoitteisilla vangeilla on täysimittaiset ja tosiasialliset mahdollisuudet osallistua yhdenvertaisesti vankilaelämään.

Vankitietojen ylläpito

SÄÄNTÖ 6

Kaikissa paikoissa, joissa henkilöitä pidetään vangittuina, on oltava vakiomuotoinen vankitietojärjestelmä. Järjestelmä voi olla sähköinen tietokanta tai rekisterikirja, jossa on numeroidut ja allekirjoitetut sivut. Käytössä on oltava menettelyt, joilla varmistetaan luotettava kirjausten jäljitysketju ja estetään järjestelmän sisältämän tiedon luvaton saanti ja muuttaminen.

SÄÄNTÖ 7

Ketään ei saa ottaa vankilaan ilman voimassa olevaa vangitsemismääräystä. Vankitietojärjestelmään on kirjattava jokaisen vangin vastaanottamisen yhteydessä seuraavat tiedot:

- (a) täsmälliset tiedot, jotka mahdollistavat hänen yksilöllisen identiteettinsä määrittämisen hänen itsensä kokemaa sukupuolta kunnioittaen;
- (b) hänen vangitsemisensä syyt ja siitä vastaava viranomainen sekä pidättämisen päivämäärä, kellonaika ja paikka;
- (c) vankilaan ottamisen ja vankilasta vapauttamisen sekä mahdollisen siirron päivämäärä ja kellonaika;
- (d) näkyvät vammat ja valitukset aiemmasta huonosta kohtelusta;
- (e) luettelo hänen henkilökohtaisesta omaisuudestaan;
- (f) hänen perheenjäsentensä nimet sekä soveltuvin osin myös hänen lastensa nimet, iät, asuinpaikka ja huoltajuus- tai edunvalvontasuhteet;
- (g) yhteystiedot hätätapauksien varalta ja tiedot vangin lähiomaisesta.

SÄÄNTÖ 8

Vankitietojärjestelmään merkitään vankeusaikana soveltuvin osin seuraavat tiedot:

- (a) oikeusprosessiin liittyvät tiedot sekä käsittelyjen päivämäärät ja oikeudellinen edustus;

- (b) selonteot alustavasta arvioinnista ja luokittelusta;
- (c) käyttäytymiseen ja kurinpitoon liittyvät tiedot;
- (d) pyynnöt ja valitukset sekä väitteet kidutuksesta tai muusta julmasta, epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta tai rangaistuksesta, jolleivät ne ole salassa pidettäviä;
- (e) tiedot kurinpitovankien määräämisestä;
- (f) tiedot olosuhteista ja syistä, jotka ovat johtaneet vammoihin tai kuolemaan, sekä jälkimmäisessä tilanteessa paikka, jonne ruumis toimitetaan.

SÄÄNTÖ 9

Kaikki säännöissä 7 ja 8 mainitut tiedot on pidettävä salassa, ja niitä saa luovuttaa ainoastaan henkilöille, joiden ammattitehtävät edellyttävät pääsyä kyseisiin tietoihin. Jokaiselle vangille on sallittava pääsy itseään koskeviin tietoihin, joihin kansallinen lainsäädäntö voi valtuuttaa tekemään muokkauksia, ja hänellä on oikeus saada vankilasta vapautuessaan virallinen jäljennös kyseisistä tiedoista.

SÄÄNTÖ 10

Vankitietojärjestelmiä on käytettävä myös tuottamaan luotettavaa tietoa vankiluvun kehityssuuntauksista ja ominaispiirteistä, kuten vankipaikkojen täyttöasteista, jotta voidaan luoda pohjaa näyttöön perustuvalla päätöksenteolla.

Vankiryhmien erillään pitäminen

SÄÄNTÖ 11

Eri vankiryhmät on pidettävä eri laitoksissa tai laitosten osissa vankien sukupuoli, ikä, rikosrekisteri, vangitsemisen oikeudellinen peruste ja hoitoon liittyvät tarpeet huomioiden siten, että:

- (a) miehet ja naiset on mahdollisuuksien mukaan pidettävä vangittuina eri laitoksissa ja laitoksessa, johon otetaan sekä miehiä että naisia, kaikkien naisille tarkoitettujen tilojen on sijaittava täysin erillään;
- (b) tutkintavangit on pidettävä erillään vankeusvangeista;
- (c) velkavangit ja muut siviilioikeudelliset vangit on pidettävä erillään rikoksen takia vangituista henkilöistä;
- (d) nuoret vangit on pidettävä erillään aikuisista.

Asuintilat

SÄÄNTÖ 12

1. Jos asuintilat ovat yhden hengen sellejä tai huoneita, kullakin vangilla on oltava öisin oma selli tai huone. Jos vankeinhoidon keskushallinto joutuu erityisistä syistä, kuten tilapäisen yliasituksen vuoksi, poikkeamaan tästä säännöstä, ei ole suotavaa sijoittaa kahta vankia samaan selliin tai huoneeseen.

2. Jos käytössä on makuusalit, niihin on huolellisesti valittava sijoitettavaksi sellaisia vankeja, jotka soveltuvat olemaan tekemisissä keskenään kyseisissä oloissa. Makuusaleissa on oltava säännöllinen yövalvonta kunkin vankilan ominaisuuksien mukaisesti.

SÄÄNTÖ 13

Vankien käyttöön tarkoitettujen asuintilojen ja erityisesti makuutilojen on täytettävä kaikki terveysvaatimukset, ja asianmukaista huomiota on kiinnitettävä ilmasto-olosuhteisiin, varsinkin ilman kuutiotilavuuteen, lattiatilan vähimmäismäärään, valaistukseen, lämmitykseen ja ilmanvaihtoon.

SÄÄNTÖ 14

Kaikissa paikoissa, joissa vangit asuvat tai työskentelevät:

- (a) ikkunoiden on oltava riittävän suuret, jotta vangit pystyvät lukemaan ja työskentelemään luonnonvalossa, ja rakenteeltaan sellaiset, että ne mahdollistavat raittiin ilman sisäänpääsyn riippumatta siitä, onko tiloissa koneellinen ilmanvaihtojärjestelmä;
- (b) keinovaloa on oltava riittävästi, jotta vangit pystyvät lukemaan ja työskentelemään näkökykyään vahingoittamatta.

SÄÄNTÖ 15

Käymälätilojen on oltava asianmukaiset, jotta jokainen vanki voi tarvittaessa käydä tarpeillaan siistillä ja säädyllisellä tavalla.

SÄÄNTÖ 16

Vankilassa on oltava asianmukaiset kylpy- ja suihkutilat, jotta jokainen vanki voi halutessaan ja vaadittaessa mennä kylpyyn tai suihkuun, jonka lämpötila on ilmanalaa sopiva, niin usein kuin on tarpeen yleisen hygienian ylläpitämiseksi vuodenaika ja maantieteellinen alue huomioon ottaen, leudon ilmaston alueilla kuitenkin vähintään kerran viikossa.

SÄÄNTÖ 17

Vankien säännöllisesti käyttämät vankilan tilat on aina pidettävä asianmukaisessa kunnossa ja moitteettoman puhtaina.

Henkilökohtainen hygienia

SÄÄNTÖ 18

1. Vankeja on vaadittava huolehtimaan omasta puhtaudestaan, ja tätä varten heille on tarjottava vettä sekä terveyden ja puhtauden ylläpitämisen kannalta välttämättömiä hygieniatarvikkeita.
2. Jotta vangit voivat pitää ulkonäkönsä siistinä omanarvontuntonsa tukemiseksi, heille on tarjottava mahdollisuus asianmukaiseen hiusten- ja parranhoitoon, ja miesvankien on voitava ajaa partansa säännöllisesti.

Vaatteet ja vuodevaatteet

SÄÄNTÖ 19

1. Jokaiselle vangille, jolla ei ole lupaa käyttää omia vaatteitaan, on annettava ilmastoon soveltuvat vaatteet, jotka ovat asianmukaiset hänen terveytensä ylläpitämiseksi. Kyseinen vaatetus ei saa olla millään tavoin halventava tai nöyryyttävä.
2. Vaatteiden on oltava puhtaat, ja ne on pidettävä hyvässä kunnossa. Alusvaatteet on vaihdettava ja pestävä niin usein kuin on tarpeen hygienian ylläpitämiseksi.
3. Poikkeustilanteissa, jolloin vanki viedään vankilan ulkopuolelle hyväksytyä tarkoitusta varten, hänen on saatava käyttää omia vaatteitaan tai muuta huomiota herättämätöntä vaatetusta.

SÄÄNTÖ 20

Jos vangeilla on lupa käyttää omia vaatteitaan, heidän saapuessaan vankilaan on varmistettava, että vaatteet ovat puhtaat ja käyttöön soveltuvat.

SÄÄNTÖ 21

Jokaiselle vangille on järjestettävä paikallisten tai kansallisten standardien mukaisesti erillinen vuode sekä erilliset ja asianmukaiset vuodevaatteet, joiden on oltava luovutettaessa puhtaat ja jotka on pidettävä hyvässä kunnossa ja vaihdettava riittävän usein puhtauden varmistamiseksi.

Ruoka

SÄÄNTÖ 22

1. Vankeinhoitolaitoksen on järjestettävä jokaiselle vangille tavanomaisina ruokailuajoina ruokaa, joka on ravintoarvoltaan riittävä ylläpitämään terveyttä ja voimia, laadultaan terveellistä sekä asianmukaisesti valmistettua ja tarjoiltua.

2. Jokaisen vangin saatavilla on oltava juomavettä hänen sitä tarvitessaan.

Liikunta ja urheilu

SÄÄNTÖ 23

1. Jokaisella vangilla, joka ei tee ulkotöitä, on oltava mahdollisuus harrastaa päivittäin vähintään tunti sopivaa liikuntaa ulkoilmassa, jos sää sen sallii.

2. Nuorten vankien ja muiden iältään ja fyysiseltä kunnoltaan kykenevien vankien on saatava liikuntamahdollisuuden aikana fyysistä ja virkistävää harjoitusta. Tätä varten tulisi tarjota tilat, laitteet ja välineet.

Terveydenhuoltopalvelut

SÄÄNTÖ 24

1. Valtio vastaa terveydenhuollon järjestämisestä vangeille. Vankien olisi saatava samantasoista terveydenhuoltoa kuin on tarjolla kyseisessä yhteiskunnassa, ja heidän olisi saatava tarvittavat terveydenhuoltopalvelut maksutta ilman oikeudelliseen asemaansa perustuvaa syrjintää.

2. Terveydenhuoltopalvelut tulisi järjestää läheisessä yhteistyössä yleisen julkisen terveydenhuollon hallinnon kanssa ja siten, että hoidon ja huolenpidon jatkuminen varmistetaan esimerkiksi HIV:n, tuberkuloosin ja muiden tarttuvien tautien sekä huumeriippuvuuden osalta.

SÄÄNTÖ 25

1. Jokaisessa vankilassa on oltava terveydenhuoltohenkilöstöä, jonka tehtävänä on arvioida, edistää, suojella ja parantaa vankien fyysistä ja psyykkistä terveyttä kiinnittäen erityistä huomiota vankeihin, joilla on erityisiä terveydenhuoltotarpeita tai joiden terveysongelmat haittaavat heidän kuntoutumistaan.

2. Terveydenhuoltohenkilöstön on oltava moniammatillinen ryhmä, johon kuuluu riittävästi päteviä henkilöitä, jotka toimivat hoidon osalta täysin riippumattomasti ja joilla on riittävä psykologian ja psykiatrian asiantuntemus. Jokaisen vangin saatavilla on oltava pätevän hammaslääkärin palvelut.

SÄÄNTÖ 26

1. Terveydenhuoltohenkilöstön on laadittava kaikista vangeista täsmälliset, ajantasaiset ja salassa pidettävät yksilölliset terveystiedot ja ylläpidettävä niitä, ja kaikille vangeille on pyynnöstä sallittava pääsy häntä koskeviin tietoihin. Vanki voi nimetä kolmannen osapuolen, jolla on pääsy hänen terveystietoihinsa.

2. Kun vanki siirretään toiseen laitokseen, hänen terveystietonsa on siirrettävä vastaanottavan laitoksen terveydenhuoltohenkilöstölle, ja ne on pidettävä salassa.

SÄÄNTÖ 27

1. Kaikkien vankiloiden on varmistettava vankien nopea pääsy lääkärinhoitoon kiireellisissä tapauksissa. Erikoishoitoa tai leikkaushoitoa tarvitsevat vangit on siirrettävä tällaisiin hoitoihin erikoistuneisiin laitoksiin tai vankilan ulkopuolisiin sairaaloihin. Jos vankeinhoitolaitoksella on omat sairaalatilat, niissä on oltava riittävästi henkilöstöä ja varusteita, jotta niihin sijoitettaville vangeille voidaan antaa asianmukaista hoitoa ja huolenpitoa.

2. Hoitoa koskevia päätöksiä voivat tehdä ainoastaan siitä vastaavat terveydenhuollon ammattihenkilöt, eikä vankilan muu henkilöstö voi kumota tai jättää noudattamatta niitä.

SÄÄNTÖ 28

Naisvankiloissa on erityisjärjestelyin huolehdittava kaikesta tarvittavasta raskaudenaikaisesta ja synnytyksen jälkeisestä hoidosta ja huolenpidosta. Mahdollisuuksien mukaan synnytykset on järjestettävä hoidettaviksi vankilan ulkopuolisessa sairaalassa. Jos lapsi syntyy vankilassa, sitä ei saa mainita lapsen syntymätodistuksessa.

SÄÄNTÖ 29

1. Päätöksen, jolla lapsen sallitaan jäädä vanhempansa luo vankilaan, on perustuttava kyseisen lapsen etuun. Jos lapsen sallitaan jäädä vanhempansa luo vankilaan, on järjestettävä:

- (a) pätevän henkilöstön pitämä vankilan sisäinen tai ulkopuolinen lastenhoito, jonne lapset on sijoitettava silloin, kun he eivät ole vanhempansa hoidossa;
- (b) lapsille tarkoitettut terveyspalvelut, kuten terveystarkastukset lasten saapuessa vankilaan ja lasten kehityksen jatkuva erikoislääkärrien seuranta.

2. Vanhempansa kanssa vankilassa olevia lapsia ei saa milloinkaan kohdella vankeina.

SÄÄNTÖ 30

Lääkärin tai muiden pätevien terveydenhuollon ammattihenkilöiden, riippumatta siitä, ovatko he velvollisia raportoimaan lääkärille, on tavattava kaikki vangit, keskusteltava heidän kanssaan ja tutkittava heidät mahdollisimman pian heidän saavuttuaan vankilaan ja sen jälkeen aina tarvittaessa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että:

- (a) tunnistetaan terveydenhuollolliset tarpeet ja ryhdytään tarvittaviin hoitotoimiin;
- (b) tunnistetaan, ovatko vankilaan saapuvat vangit joutuneet huonon kohtelun kohteeksi ennen saapumistaan;
- (c) tunnistetaan merkit vangitsemisesta johtuvasta psyykkisestä tai muusta stressistä, kuten muun muassa itsemurhan tai itsensä vahingoittamisen vaara sekä huumeiden, lääkkeiden tai alkoholo-

lin käytöstä johtuvat vieroitusoireet, ja toteutetaan kaikki asianmukaiset yksilölliset toimenpiteet tai hoidot;

(d) jos vangeilla epäillään tartuntatauteja, mahdollistetaan kyseisten vankien hoitoon liittyvä eristäminen ja asianmukainen hoito tartunta-aikana;

(e) määritetään vankien kyky tehdä työtä, harjoittaa liikuntaa ja osallistua muuhun toimintaan tilanteen mukaan.

SÄÄNTÖ 31

Lääkärin tai tilanteen mukaan muiden pätevien terveydenhuollon ammattihenkilöiden on voitava käydä päivittäin kaikkien sairaiden vankien luona, kaikkien fyysisistä tai psyykkisistä terveysongelmista tai vammoista valittavien vankien luona ja kaikkien heidän huomionsa kohteena erityisesti olevien vankien luona. Kaikki terveystutkimukset on tehtävä täysin luottamuksellisesti.

SÄÄNTÖ 32

1. Lääkärin ja muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden suhdetta vankeihin koskevat samat eettiset ja ammatilliset vaatimukset, joita sovelletaan muihin potilaisiin kyseisessä yhteiskunnassa, eritoten:

(a) velvollisuus suojella vankien fyysisistä ja psyykkistä terveyttä sekä sairauksien ehkäiseminen ja hoitaminen ainoastaan hoitoon liittyvin perustein;

(b) vankien terveyttä koskevan itsemääräämisoikeuden ja heidän tietoon perustuvan suostumuksensa kunnioittaminen lääkärin ja potilaan välisessä suhteessa;

- (c) terveystietojen salassapito, jollei se saattaisi potilasta itseään tai muita tosiasialliseen ja välittömään vaaraan;
- (d) ehdoton kieltö osallistua aktiivisesti tai passiivisesti tekoihin, jotka voidaan katsoa kidutukseksi tai muuksi julmaksi, epäinhimilliseksi tai halventavaksi kohteluksi tai rangaistukseksi, kuten lääketieteelliset tai tieteelliset kokeet, jotka voivat haitata vangin terveyttä, kuten vangin solujen, kudosten tai elinten poistaminen.

2. Sivuuttamatta tämän säännön kohtaa 1 alakohtaa d vankien voidaan sallia osallistuvan heidän vapaan ja tietoon perustuvan suostumuksensa perusteella sekä sovellettavan lainsäädännön mukaisesti kyseisessä yhteiskunnassa järjestettäviin hoitokokeiluihin ja muihin terveystutkimuksiin, jos niistä on odotettavissa välitöntä ja merkittävää hyötyä heidän terveydelleen, sekä lahjoittaa soluja, kudoksia tai elimiä sukulaiselleen.

SÄÄNTÖ 33

Jos lääkäri katsoo, että vankeuden jatkaminen tai jokin vankeuden olosuhde on vahingoittanut tai tulee vahingoittamaan vangin fyysistä tai psyykkistä terveyttä, hänen on ilmoitettava tästä vankilan johtajalle.

SÄÄNTÖ 34

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöt tutkiessaan vankia tämän saapuessa vankilaan tai hoitaessaan vankia sen jälkeen havaitsevat merkkejä kidutuksesta tai muusta julmasta, epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta tai rangaistuksesta, heidän on kirjattava tiedot kyseisistä tapauksista ja ilmoitettava niistä toimivaltaiselle terveydenhuolto-, hallinto- tai oikeusviranomaiselle. Asianmukaisia menettelytapoihin liittyviä varotoimia on noudatettava, jotta vankia tai muita osallisia henkilöitä ei altisteta ennakoitavissa olevalle mahdolliselle vaaralle.

SÄÄNTÖ 35

1. Lääkärin tai toimivaltaisen terveydenhuoltoviranomaisen on säännöllisesti tarkastettava seuraavat asiat ja annettava vankilan johtajalle niitä koskevia neuvoja:

- (a) ruoan määrä, laatu, valmistus ja tarjoilu;
- (b) laitoksen ja vankien hygienia ja puhtaus;
- (c) vankilan puhtaanapito, lämpötila, valaistus ja ilmanvaihto;
- (d) vankien vaatteiden ja vuodevaatteiden soveltuvuus ja puhtaus;
- (e) liikuntaa ja urheilua koskevien sääntöjen noudattaminen silloin, kun näistä toiminnoista vastaava ammattihenkilöstöä ei ole.

2. Vankilan johtajan on otettava huomioon tämän säännön kohdan 1 sekä säännön 33 mukaisesti annetut neuvot ja tehdyt ilmoitukset ja ryhdyttävä välittömästi toimiin neuvojen ja ilmoituksissa annettujen suositusten voimaan saattamiseksi. Jos neuvot tai suositukset eivät kuulu vankilan johtajan toimivaltaan tai jos hän on eri mieltä niiden sisällöstä, hänen on välittömästi annettava ylemmälle viranomaiselle oma raporttinsa sekä lääkärin tai toimivaltaisen terveydenhuoltoviranomaisen neuvot ja suositukset.

Rajoitukset, kurinpito ja rangaistukset

SÄÄNTÖ 36

Kuria ja järjestystä on ylläpidettävä käyttämällä vain sen verran rajoituksia kuin on tarpeen turvallisen vankeuden, vankilan turvallisen toiminnan ja hyvin järjestäytyneen yhteisön varmistamiseksi.

SÄÄNTÖ 37

Seuraavista seikoista on aina säädettävä lailla tai toimivaltaisen hallintoviranomaisen määräyksellä:

- (a) järjestyksessä katsottava menettely;
- (b) määrättävien rangaistusten lajit ja kesto;
- (c) viranomaiset, joilla on toimivalta määrätä näitä rangaistuksia;
- (d) kaikenlainen tahdonvastainen erilleen sijoittaminen muusta vankilaväestöstä, kuten yksinäisyysrangaistus, eristäminen, erillään pitäminen, sijoittaminen erikoishoitoyksikköön tai rajoitettu asumisjärjestely, riippumatta siitä, käytetäänkö näitä toimia kurinpitörangaistuksina vai järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, sekä sellaisten toimintaperiaatteiden ja menettelyjen säätäminen, jotka koskevat kaikenlaisen tahdonvastaisen erilleen sijoittamisen käyttöä ja uudelleenarviointia sekä siihen sijoittamista ja siitä vapauttamista.

SÄÄNTÖ 38

1. Vankeinhoitolaitoksia kannustetaan käyttämään mahdollisuuksien mukaan ristiriitatilanteita ehkäiseviä keinoja, sovittelua ja muita vaihtoehtoisia riitojen ratkaisukeinoja, joilla voidaan ehkäistä järjestyksessä tai ratkaista ristiriitatilanteita.
2. Erillään olevien tai olleiden vankien kohdalla vankeinhoitolaitoksen on ryhdyttävä tarvittaviin toimiin lieventääkseen niitä mahdollisia haittavaikutuksia, joita vankien eristämisen on heihin ja yhteiskuntaan heidän vapaututtuaan vankilasta.

SÄÄNTÖ 39

1. Vangille ei saa määrätä rangaistuksia muutoin kuin säännössä 37 tarkoitettujen säädösten tai määräysten mukaisesti ja oikeudenmukaisuuden ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita noudattaen. Vangille ei milloinkaan saa määrätä rangaistusta kahdesti samasta teosta tai rikkomuksesta.

2. Vankeinhoitolaitosten on varmistettava, että kurinpitorangeistus on oikeassa suhteessa sen perusteena olevaan rikkomukseen nähden, sekä pidettävä asianmukaisesti kirjaa kaikista määrättyistä kurinpitorangeistuksista.

3. Ennen kurinpitorangeistusten määräämistä vankeinhoitolaitosten on harkittava, onko vangin psyykinen sairaus tai kehitysvamma mahdollisesti myötävaikuttanut, ja millä tavoin, hänen käytökseensä ja kurinpitorangeistuksen perusteena olevaan rikkomukseen tai tekoon. Vankeinhoitolaitokset eivät saa määrätä rangaistuksia sellaisesta menettelystä, jonka katsotaan johtuvan suoraan vangin psyykkisestä sairaudesta tai kehitysvammasta.

SÄÄNTÖ 40

1. Ketään vankia ei saa määrätä vankilan palveluksessa kurinpidolliseen tehtävään.

2. Tämä sääntö ei kuitenkaan saa estää sellaisten itsehallinnollisten järjestelmien asianmukaista toimintaa, joissa hoitotavoitteiden perusteella ryhmiin jaetuille vangeille on uskottu valvonnan alaisina erityisiä sosiaalisuuteen, koulutukseen tai liikuntaan liittyviä toimintoja tai velvoitteita.

SÄÄNTÖ 41

1. Vangin tekemäksi väitetyistä järjestysrikkomuksista on viipymättä ilmoitettava toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka on tutkittava asia ilman aiheetonta viivästyä.
2. Vangeille on ilmoitettava viipymättä heidän ymmärtämällään kielellä heihin kohdistettavien syytösten luonne, ja heille on annettava riittävästi aikaa ja mahdollisuuksia valmistella puolustustaan.
3. Vankien on sallittava puolustautua henkilökohtaisesti tai oikeusapua käyttäen, kun oikeuden toteutuminen sitä edellyttää, erityisesti tapauksissa, joihin liittyy vakavia kurinpidollisia syytöksiä. Jos vangit eivät ymmärrä tai puhu kurinpitoasian käsittelyssä käytettävää kieltä, heitä avustamaan on järjestettävä maksutta pätevä tulkki.
4. Vangeilla on oltava mahdollisuus oikeudelliseen muutoksenhakuun heille määrättyihin kurinpitovankilaistuksiin liittyen.
5. Jos järjestysrikkomuksesta nostetaan rikossyyte, vangeilla on oltava oikeus kaikkiin rikosoikeudenkäyntiin sovellettaviin oikeusturvatakeisiin, kuten esteettömään mahdollisuuteen saada oikeudellinen neuvonantaja.

SÄÄNTÖ 42

Näissä säännöissä käsiteltävät yleisiin elinoloihin liittyvät asiat, kuten valaistus, ilmanvaihto, lämpötila, puhtaanapito, ravinto, juomavesi, ulkoilu- ja liikuntamahdollisuudet, henkilökohtainen hygienia, terveydenhuolto ja riittävä henkilökohtainen tila, koskevat poikkeuksetta kaikkia vankeja.

SÄÄNTÖ 43

1. Rajoitukset tai kurinpitorangaistukset eivät missään tapauksessa saa tarkoittaa kidutusta tai muuta julmaa, epäinhimillistä tai halventaa kohtelua tai rangaistusta. Erityisesti seuraavat käytännöt on kiellettävä:

- (a) toistaiseksi voimassa oleva yksinäisyysrangaistus;
- (b) pitkitetty yksinäisyysrangaistus;
- (c) vangin sijoittaminen pimeään tai jatkuvasti valaistuun selliin;
- (d) ruumiillinen rangaistus tai vangin ravinnon tai juomaveden saannin vähentäminen;
- (e) yhteisrangaistus.

2. Sitomiseen käytettäviä välineitä ei milloinkaan saa käyttää rangaistuksena järjestyksikkomuksista.

3. Kurinpitorangaistukset tai muut rajoitukset eivät saa sisältää kieltoa pitää yhteyttä perheeseen. Keinoja pitää yhteyttä perheeseen saa rajoittaa ainoastaan tietyn ajan ja sen verran kuin on ehdottomasti välttämätöntä turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämiseksi.

SÄÄNTÖ 44

Näissä säännöissä yksinäisyysrangaistus tarkoittaa vangin eristämistä vähintään 22 tunniksi vuorokaudessa ilman mielekästä kanssakäymistä ihmisten kanssa. Pitkitetty yksinäisyysrangaistus tarkoittaa eristämistä yhtäjaksoisesti pitemmäksi ajaksi kuin 15 päiväksi.

SÄÄNTÖ 45

1. Yksinäisyysrangaistusta saa käyttää ainoastaan poikkeustapauksissa viimeisenä keinona, mahdollisimman lyhyen ajan, riippumattomaan arviointiin perustuen ja ainoastaan toimivaltaisen viranomaisen luvalla. Sitä ei saa määrätä vangin tuomion perusteella.
2. Yksinäisyysrangaistuksen määrääminen psyykkisesti tai fyysisesti vammaisille vangeille tulisi olla kiellettyä silloin, kun se pahentaisi heidän tilaansa. Muissa rikosentorjuntaa ja rikosoikeutta koskevissa Yhdistyneiden kansakuntien standardeissa ja normeissa mainittu kielto, jonka mukaan naisille ja lapsille ei saa määrätä yksinäisyysrangaistusta ja vastaavia toimia, pätee edelleen.¹

SÄÄNTÖ 46

1. Terveystenhoitohenkilöstö ei saa osallistua millään tavoin kurinpitörangaistusten tai muiden rajoitustoimien toimeenpanoon. Terveystenhoitohenkilöstön on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota sellaisten vankien terveyteen, joita pidetään jollakin tavoin tahdonvastaisesti erillään, ja muun muassa käytävä näiden vankien luona päivittäin ja annettava heille kiireellistä lääketieteellistä apua ja hoitoa heidän itsensä tai vankilan henkilöstön pyynnöstä.
2. Terveystenhoitohenkilöstön on viipymättä ilmoitettava vankilan johtajalle kurinpitörangaistusten tai muiden rajoitustoimien mahdollisista haittavaikutuksista niiden kohteena olevan vangin fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen, ja kerrottava johtajalle, jos terveystenhoitohenkilöstö katsoo tarpeelliseksi keskeyttää rangaistukset tai toimet tai muuttaa niitä vangin fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen liittyvistä syistä.

---

¹ Katso Yhdistyneiden kansakuntien säännöt vapautensa menettäneiden nuorten suojelemisesta, sääntö 67 (päättöslauselma 45/113, liite); ja Yhdistyneiden kansakuntien säännöt naisvankien kohtelusta ja naisten vapaudessa toimeenpantavista seuraamuksista, sääntö 22 (Bangkokin säännöt) (päättöslauselma 65/229, liite).

3. Terveystenhoitohenkilöstöllä on oltava valtuudet arvioida ja suositella vangin tahdonvastaista eristämistä koskevia muutoksia sen varmistamiseksi, ettei eristys pahenna vangin terveydentilaa tai fyysistä tai psyykkistä vammaa.

Sitomiseen käytettävät välineet

SÄÄNTÖ 47

1. Kahleiden, ketjullisten rautojen tai muiden halventavien tai kipua tuottavien sitomiseen käytettävien välineiden käyttö on kiellettyä.

2. Muita sitomiseen käytettäviä välineitä saa käyttää ainoastaan seuraavanlaisissa tilanteissa, jos se on lain mukaan sallittua:

- (a) varotoimena vangin pakenemisen estämiseksi häntä siirretäessä edellyttäen, että ne otetaan pois, kun vanki saapuu oikeus- tai hallintoviranomaisen luo;
- (b) vankilan johtajan määräyksestä, jos muut hallintakeinot eivät toimi, tarkoituksena estää vankia vahingoittamasta itseään tai muita taikka omaisuutta; tällaisissa tapauksissa vankilan johtajan on välittömästi kutsuttava paikalle lääkäri tai muu pätevä terveydenhuollon ammattilainen ja ilmoitettava asiasta ylemmälle hallintoviranomaiselle.

SÄÄNTÖ 48

1. Silloin, kun sitomiseen käytettävien välineiden käyttö on sallittua säännön 47 kohdan 2 mukaisesti, sovelletaan seuraavia periaatteita:

- (a) sitomiseen käytettäviä välineitä saa käyttää ainoastaan silloin, kun mikään lievempi hallintakeino ei mahdollistaisi puuttumista vangin rajoittamattoman liikkumisen aiheuttamiin riskeihin;

- (b) sitomisessa on riskien tasoon ja luonteeseen perustuen käytettävä menetelmää, jolla liikkumiseen puututaan mahdollisimman vähän ja joka on kohtuullisesti saatavilla;
- (c) sitomiseen käytettäviä välineitä saa käyttää ainoastaan tarvittavan ajan, ja niiden käyttö on lopetettava mahdollisimman pian sen jälkeen, kun vangin rajoittamattomasta liikkumisesta ei enää aiheudu riskejä.

2. Sitomiseen käytettäviä välineitä ei milloinkaan saa laittaa naisille synnytyspoltojen tai synnytyksen aikana taikka välittömästi synnytyksen jälkeen.

SÄÄNTÖ 49

Vankeinhoitolaitoksen olisi pyrittävä hyödyntämään sellaisia hallintamenetelmiä, jotka tekisivät sitomiseen käytettävät välineet tarpeettomiksi tai vähentäisivät niiden rajoittavuutta, sekä tarjoamaan niitä koskevaa koulutusta.

Vankien ja sellien tarkastukset

SÄÄNTÖ 50

Vankien ja sellien tarkastuksia koskevien säädösten ja määräysten on oltava kansainväliseen oikeuteen perustuvien velvoitteiden mukaisia ja niissä on otettava huomioon kansainväliset standardit ja normit unohtamatta tarvetta varmistaa vankilan turvallisuus. Tarkastuksia tehtäessä on kunnioitettava tarkastettavien vankien luontaista ihmisarvoa ja yksityisyyttä sekä suhteellisuus-, laillisuus- ja tarpeellisuusperiaatteita.

SÄÄNTÖ 51

Tarkastusten tarkoitus ei saa olla ahdistella tai uhkailla vankeja tai puuttua tarpeettomasti heidän yksityisyyteensä. Vastuuvollisuuden täyttämiseksi vankeinhoitolaitoksen on pidettävä asianmukaisesti kirjaa tarkastuksista, erityisesti henkilöntarkastuksista ja -katsastuksista ja sellien tarkastuksista, sekä tarkastusten syistä, niiden suorittajien henkilöllisyydestä ja tarkastusten tuloksista.

SÄÄNTÖ 52

1. Yksityisyyteen puuttuvia tarkastuksia, kuten henkilöntarkastuksia ja -katsastuksia, tulisi tehdä ainoastaan, jos se on ehdottoman välttämätöntä. Vankeinhoitolaitoksia on kannustettava kehittämään ja käyttämään asianmukaisia vaihtoehtoja yksityisyyteen puuttuville tarkastuksille. Yksityisyyteen puuttuvat tarkastukset on tehtävä erillään muista, ja tarkastuksia tekevien henkilöiden on oltava koulutettuja ja samaa sukupuolta kuin vanki.

2. Henkilönkatsastuksia saavat tehdä ainoastaan sellaiset pätevät terveydenhuollon ammattihenkilöt, jotka eivät vastaa ensisijaisesti kyseisen vangin hoidosta, tai vähimmäisedellytyksenä henkilöt, jotka ovat saaneet terveydenhuollon ammattihenkilön antaman asianmukaisen koulutuksen hygieni-, terveys- ja turvallisuusvaatimuksista.

SÄÄNTÖ 53

Vangeilla on oltava pääsy oikeudenkäyntiään koskeviin asiakirjoihin tai heidän on sallittava pitää niitä hallussaan vankeinhoitolaitoksen pääsemättä näkemään niitä.

Vangeille annettava tieto ja vankien tekemät valitukset

SÄÄNTÖ 54

Jokaiselle vangille on hänen saapuessaan vankilaan annettava viipymättä kirjallisesti tietoa seuraavista asioista:

- (a) vankeuslainsäädäntö ja sovellettavat vankilasäännöt;
- (b) vangin oikeudet, kuten sallitut tiedonhakumenetelmät, oikeudellisen neuvonnan saanti muun muassa oikeusapujärjestelmien kautta sekä pyyntö- ja valitusmenettelyt;
- (c) vangin velvollisuudet, mukaan lukien sovellettavat kurinpitorangaistukset;
- (d) kaikki muut asiat, jotka ovat tarpeen, jotta vanki pystyy sopeutumaan vankilaelämään.

SÄÄNTÖ 55

1. Edellä säännössä 54 tarkoitetun tiedon on oltava saatavilla vankien tarpeiden mukaisesti yleisimmin käytettävillä kielillä. Jos vanki ymmärrä mitään kyseisistä kielistä, tulisi järjestää tulkkausapua.
2. Jos vanki on lukutaidoton, tiedot on annettava hänelle suullisesti. Aistivammaisille vangeille tiedot tulisi antaa heidän tarpeitaan vastaavalla tavalla.
3. Vankeinhoitolaitoksen on sijoitettava lyhennelmät kyseisistä tiedoista näkyvästi esille vankilan yhteisiin tiloihin.

SÄÄNTÖ 56

1. Jokaisella vangilla on oltava päivittäin mahdollisuus esittää pyyntöjä tai valituksia vankilan johtajalle tai sellaiselle vankilan henkilöstöön kuuluvalle, joka on valtuutettu edustamaan vankilan johtajaa.
2. Vankilatarkastajalle on voitava esittää pyyntöjä tai valituksia hänen suorittamiensa tarkastusten aikana. Vangilla on oltava mahdollisuus keskustella tarkastajan tai muun tarkastavan virkamiehen kanssa vapaasti ja täysin luottamuksellisesti ilman, että läsnä on vankilan johtaja tai muita henkilöstöön kuuluvia.
3. Jokaisen vangin on saatava esittää kohteluaan koskevia sisällöltään sensuroimattomia pyyntöjä tai valituksia vankeinhoidon keskushallinnolle sekä oikeusviranomaisille tai muille toimivaltaisille viranomaisille, kuten sellaisille, joilla on valtuudet arvioida päätöksiä uudelleen tai oikaista niitä.
4. Tämän säännön kohtien 1–3 mukaiset oikeudet koskevat myös vangin oikeudellista neuvonantajaa. Jollei vangilla tai hänen oikeudellisella neuvonantajallaan ole mahdollisuutta käyttää näitä oikeuksia, vangin perheenjäsen tai muu vangin tilanteen tunteva henkilö voi käyttää niitä.

SÄÄNTÖ 57

1. Kaikki pyynnöt ja valitukset on käsiteltävä nopeasti, ja niihin on vastattava viipymättä. Jos pyyntö tai valitus hylätään tai jos sen käsittely viivästy kohtuuttomasti, pyynnön tai valituksen tekijällä on oltava oikeus saattaa se oikeusviranomaisen tai muun viranomaisen käsiteltäväksi.
2. Käytössä on oltava keinoja, joilla varmistetaan, että vangit voivat esittää pyyntöjä ja valituksia turvallisesti ja valituksen tekijän niin pyytäessä luottamuksellisesti. Vankia tai muuta säännön 56 kohdassa 4 mainittua henkilöä ei saa altistaa kostolle, uhkailulle tai muille kielteisille seurauksille sen vuoksi, että hän on esittänyt pyynnön tai valituksen.

3. Väitteet vankien kidutuksesta tai muusta julmasta, epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta tai rangaistuksesta on käsiteltävä välittömästi, ja riippumattoman kansallisen viranomaisen on tutkittava väitteet nopeasti ja puolueettomasti säännön 71 kohtien 1 ja 2 mukaisesti.

Yhteydet ulkomaailmaan

SÄÄNTÖ 58

1. Vankien on sallittava tarvittavan valvonnan alaisuudessa pitää yhteyttä perheeseensä ja ystäviinsä säännöllisin väliajoin:

(a) kirjeitse ja käyttämällä saatavilla olevia televiestintävälineitä sekä sähköisiä, digitaalisia ja muita viestintäkeinoja;

(b) vastaanottamalla vieraita.

2. Jos valvomattomat perhetapaamiset ovat sallittuja, oikeutta on sovellettava ilman syrjintää, ja naisvangeilla on oltava siihen yhtäläinen oikeus kuin miehillä. Käytettävissä on oltava sellaiset menettelyt ja tilat, joiden avulla varmistetaan tasapuolinen ja yhdenvertainen mahdollisuus oikeuden käyttöön turvallisuus- ja arvokkuusnäkökohdat asianmukaisesti huomioiden.

SÄÄNTÖ 59

Vangit on mahdollisuuksien mukaan sijoitettava vankiloihin, jotka sijaitsevat lähellä heidän kotiaan tai heidän sosiaalista kuntoutumistaan tukevia paikkoja.

SÄÄNTÖ 60

1. Vierailijoiden pääsy vankilan tiloihin riippuu siitä, suostuvatko he tarkastettaviksi. Vierailija voi milloin tahansa peruuttaa suostumuksensa, jolloin vankeinhoitolaitos voi evätä vierailun.
2. Vierailijoiden tarkastus- ja vastaanottomenettelyt eivät saa olla halventavia, ja niitä on ohjattava vähintään yhtä suojelevilla periaatteilla kuin säännöissä 50–52 on määritetty. Henkilönkatsastuksia tulisi välttää eikä niitä saisi kohdistaa lapsiin.

SÄÄNTÖ 61

1. Vangeille on soveltuvan kansallisen lain mukaisesti tarjottava riittävästi mahdollisuuksia, aikaa ja tiloja vastaanottaa sekä pitää yhteyttä ja neuvotella valitsemansa oikeudellisen neuvonantajan tai oikeusavustajan kanssa kaikista oikeudellisista asioista viivytyksettä ja ilman, että heidän keskustelujaan kuunnellaan tai sensuroidaan, sekä täysin luotamuksellisesti. Vankilan henkilöstö voi nähdä neuvottelut, mutta ei kuunnella niitä.
2. Jos vanki ei osaa paikallista kieltä, vankeinhoitolaitoksen on edistettävä mahdollisuuksia saada riippumattoman, pätevän tulkin palveluja.
3. Vangeilla tulisi olla mahdollisuus saada pätevää oikeusapua.

SÄÄNTÖ 62

1. Ulkomaalaisille vangeille on tarjottava kohtuulliset mahdollisuudet olla yhteydessä kotimaansa diplomaatti- ja konsuliedustajiin.
2. Vangeille, joiden kotimaalla ei ole diplomaatti- tai konsuliedustusta kyseisessä maassa, sekä pakolaisille ja kansalaisuudettomille henkilöille on tarjottava vastaavat mahdollisuudet olla yhteydessä sen valtion

diplomaattiseen edustajaan, joka valvoo heidän etujaan, tai kansalliseen tai kansainväliseen viranomaiseen, jonka tehtävänä on suojella tällaisia henkilöitä.

SÄÄNTÖ 63

Vankien on saatava säännöllisesti tietoa tärkeämmistä uutisista lukemalla sanomalehtiä, aikakauslehtiä tai erityisiä muiden tahojen julkaisuja, seuraamalla langattomia lähetyksiä tai luentoja taikka muilla vastaavilla vankeinhoitolaitoksen hyväksymillä tai valvomilla keinoilla.

Kirjat

SÄÄNTÖ 64

Jokaisessa vankilassa on oltava kaikkien vankiryhmien käytettävissä kirjasto, jossa on tarjolla riittävästi sekä viihde- että tietokirjoja, ja vankeja on kannustettava käyttämään kirjastoa hyödykseen.

Uskonto

SÄÄNTÖ 65

1. Jos vankilassa on riittävä määrä samaa uskontoa tunnustavia vankeja, on nimettävä tai vahvistettava kyseisen uskonnon pätevä edustaja. Järjestelyn tulisi olla kokoaikainen, jos se on perusteltua vankien määrän kannalta ja olosuhteet sen sallivat.
2. Tämän säännön kohdan 1 mukaisesti nimetyn tai vahvistetun pätevän edustajan on saatava pitää säännöllisiä jumalanpalveluksia ja tehdä yksityisiä sielunhoitokäyntejä edustamaansa uskontoa tunnustavien vankien luo sopivina aikoina.

3. Keneltäkään vangilta ei saa evätä mahdollisuutta tavata minkään uskonnon pätevää edustajaa. Toisaalta jos vanki vastustaa uskonnon edustajan vierailua, hänen kantaansa on kunnioitettava täysin.

SÄÄNTÖ 66

Mahdollisuuksien mukaan jokaisen vangin on sallittava tyydyttää uskonnollisen elämän tarpeensa osallistumalla vankilassa järjestettäviin jumalanpalveluksiin ja pitämällä hallussaan oman uskontokuntansa hartaus- ja oppikirjoja.

Vankien omaisuuden säilytys

SÄÄNTÖ 67

1. Kaikki vangille kuuluvat rahat, arvoesineet, vaatteet ja muut esineet, joita hän ei vankilan sääntöjen mukaan saa pitää hallussaan, on hänen tullessaan vankilaan pantava varmaan säilytyspaikkaan. Vangin on allekirjoitettava luettelo kyseisestä omaisuudestaan. On huolehdittava siitä, että omaisuus pysyy hyvässä kunnossa.

2. Vangin vapautuessa vankilasta kaikki esineet ja rahat on palautettava hänelle, paitsi siltä osin kuin hänen on sallittu käyttää rahaa tai lähettää omaisuutta vankilan ulkopuolelle tai jos vaatekappaleita on katsottu tarpeelliseksi hävittää hygieniasyistä. Vangin on allekirjoitettava tositate hänelle palautetuista esineistä ja rahoista.

3. Rahaa tai esineitä, jotka vangille on toimitettu vankilan ulkopuolelta, koskee sama käytäntö.

4. Jos vanki tuo vankilaan lääkkeitä, lääkärin tai muun pätevän terveydenhuollon ammattihenkilön on päätettävä, miten niiden kanssa menetellään.

Ilmoitukset

SÄÄNTÖ 68

Jokaisella vangilla on oltava oikeus, mahdollisuus ja keino ilmoittaa välittömästi perheelleen tai muulle yhteyshenkilöksi nimetylle henkilölle, että hänet on vangittu tai siirretty toiseen laitokseen tai että hän on sairastunut tai vammautunut vakavasti. Vankien henkilökohtaisten tietojen luovuttamiseen sovelletaan kansallista lainsäädäntöä.

SÄÄNTÖ 69

Jos vanki kuolee, vankilan johtajan on välittömästi ilmoitettava asiasta vangin lähiomaiselle tai hätätilanteita varten nimetylle yhteyshenkilölle. Vankilan johtajan on ilmoitettava vangin vakavasta sairastumisesta, vammautumisesta tai siirtämisestä hoitolaitokseen vangin nimeämille henkilöille, joille voi antaa hänen terveyttään koskevia tietoja. Vangin nimenomaista pyyntöä, ettei hänen puolisolleen tai lähimmälle omaiselleen ilmoiteta hänen sairastumisestaan tai vammautumisestaan, on kunnioitettava.

SÄÄNTÖ 70

Vankeinhoitolaitoksen on ilmoitettava vangille välittömästi hänen lähiomaisensa tai muun hänelle tärkeän henkilön vakavasta sairastumisesta tai kuolemasta. Jos olosuhteet sen mahdollistavat, vangin olisi sallittava mennä joko saatettuna tai yksin tapaamaan vakavasti sairasta lähiomaistaan tai muuta hänelle tärkeää henkilöä tai osallistua tällaisen henkilön hautajaisiin.

Tutkinta

SÄÄNTÖ 71

1. Vankilassa aloitettavasta sisäisestä tutkinnasta huolimatta vankilan johtajan on viipymättä ilmoitettava vankeusaikana tapahtuneesta vangin kuolemasta, katoamisesta tai vakavasta vammautumisesta oikeusviranomaiselle tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle, joka on riippumaton vankeinhoitolaitoksesta ja jonka tehtävänä on tutkia nopeasti, puolueettomasti ja tehokkaasti tällaisten tapausten olosuhteet ja syyt. Vankeinhoitolaitoksen on toimittava täysin yhteistyössä kyseisen viranomaisen kanssa ja varmistettava, että kaikki todisteet säilytetään.

2. Tämän säännön kohdan 1 mukaista velvoitetta sovelletaan myös, jos on perusteltua syytä otaksua, että vankilassa on syyllistytty kidutukseen tai muuhun julmaan, epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun tai rangaistukseen, riippumatta siitä, onko asiasta tehty virallinen valitus.

3. Jos on perusteltua syytä otaksua, että on syyllistytty tämän säännön kohdassa 2 mainittuun tekoon, on ryhdyttävä välittömästi toimiin, joilla varmistetaan, ettei kukaan mahdollisesti tekoon sekaantunut ole osallisena tutkinnassa tai yhteydessä todistajiin, uhuriin tai uhuriin perheeseen.

SÄÄNTÖ 72

Vankeinhoitolaitoksen on kohdeltava kuolleen vangin ruumista kunnioitavasti ja arvokkaasti. Kuolleen vangin ruumis tulisi palauttaa hänen lähiomaiselleen niin pian kuin se on kohtuullisesti mahdollista, viimeistään heti tutkinnan päätyttyä. Vankeinhoitolaitoksen on järjestettävä vangin kulttuurin mukaiset hautajaiset, jos mikään muu taho ei tahdo tai voi järjestää niitä, ja kirjattava ylös kaikki asiaa koskevat tiedot.

Vankien kuljetus siirtäminen

SÄÄNTÖ 73

1. Kun vankeja kuljetetaan laitokseen tai pois laitoksesta, on vältettävä mahdollisimman paljon heidän joutumistaan julkisen huomion kohteeksi, ja omaksuttava asianmukaiset keinot, joilla heitä voidaan suojata kaikenlaiselta halventamiselta, uteliaisuudelta ja julkisuudelta.
2. Vankien kuljetus kulkuneuvoissa, joissa on puutteellinen ilmastointi tai valaistus taikka jotka aiheuttaisi heille mitä tahansa tarpeetonta ruumiillista rasitusta, on kielletty.
3. Vankien kuljetukset on hoidettava vankeinhoitolaitoksen kustannuksella, ja kaikkia vankeja koskevat yhdenvertaiset ehdot.

Vankilan henkilöstö

SÄÄNTÖ 74

1. Vankeinhoitolaitoksen tulee valita henkilöstö huolellisesti joka tasolla, koska vankiloiden asianmukainen hallinto riippuu henkilöstön rehellisyydestä, inhimillisyydestä, ammattitaidosta ja henkilökohtaisesta soveltuvuudesta vankilatyöhön.
2. Vankeinhoitolaitoksen on jatkuvasti pyrittävä herättämään ja ylläpitämään sekä henkilöstön että yleisön mielessä uskoa siihen, että vankeinhoitotyö on hyvin merkittävä yhteiskunnan palvelu, ja tämän vuoksi tulisi käyttää kaikkia asianmukaisia keinoja tiedottaa asiasta yleisölle.
3. Edellä mainittujen tavoitteiden varmistamiseksi henkilöstö on palkattava kokopäivätoimisina vankeinhoidon asiantuntijoina, joilla on oltava virkamiesasema ja turvattu virkasuhde, joka on riippuvainen ainoastaan hyvästä käytöksestä, tehokkuudesta ja fyysisestä kunnosta. Palkkauk-

sen on oltava asianmukainen, jotta se houkuttelee ja pitää alalla sopivia miehiä ja naisia; palvelussuhteen etujen ja ehtojen on oltava hyvät työn vaativuuteen nähden.

SÄÄNTÖ 75

1. Koko vankeinhoidon henkilöstöllä on oltava asianmukainen koulutus-taso, ja henkilöstölle on tarjottava mahdollisuudet ja keinot hoitaa tehtävänsä ammattimaisesti.
2. Koko vankeinhoidon henkilöstölle on ennen palvelukseen tuloa annettava koulutus, joka on sovitettu henkilöstön yleisiin ja erityisiin tehtäviin ja kuvastaa rikosseuraamusalaa koskevan tutkimuksen kulloisiakin näyttöön perustuvia parhaita käytäntöjä. Vankeinhoidon palvelukseen tulee ottaa ainoastaan ne hakijat, jotka kyseisen koulutuksen päätteeksi läpäisevät onnistuneesti teoriaa ja käytäntöä koskevat kokeet.
3. Vankeinhoitolaitoksen on varmistettava, että henkilöstölle tarjotaan jatkuvasti sekä palvelukseen tulon jälkeen että työuran aikana täydennyskoulutusta tietojen ja ammattitaidon ylläpitämiseksi ja parantamiseksi.

SÄÄNTÖ 76

1. Edellä säännön 75 kohdassa 2 mainittuun koulutukseen on sisällyt-tävä vähintään seuraavat asiat:
  - (a) asiaankuuluvat kansalliset säädökset, määräykset ja toiminta-periaatteet sekä soveltuvat kansainväliset ja alueelliset asiakir-jat, joiden säännösten ja määräysten on ohjattava vankeinhoidon henkilöstön työtä ja vuorovaikutusta vankien kanssa;
  - (b) vankeinhoidon henkilöstön tehtävien suorittamiseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet, kuten kaikkien vankien ihmisarvon

kunnioittaminen ja tiettyjen menettelyjen, erityisesti kidutuksen tai muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen, kieltäminen;

- (c) turvatoimet ja turvallisuus, kuten dynaamisen turvallisuuden käsite, voimakeinojen ja sitomiseen käytettävien välineiden käyttö ja väkivaltaisten rikollisten käsittely sekä asianmukaisesti huomioiden ennalta ehkäisemisen ja tilanteiden purkamisen tekniikat, kuten neuvottelu ja sovittelu;
- (d) ensiapu, vankien psykososiaaliset tarpeet ja vastaava dynamiikka vankilaolosuhteissa sekä sosiaalihuolto ja -tuki, kuten mielenterveysongelmien varhainen tunnistaminen.

2. Tiettyjen vankiryhmien parissa työskentelystä vastaavan tai muihin erityistehtäviin määrätyn vankeinhoidon henkilöstön on saatava näitä tehtäviä koskevaa koulutusta.

SÄÄNTÖ 77

Koko vankeinhoidon henkilöstön on aina käytädyttävä ja suoritettava tehtävänsä siten, että he vaikuttavat vankeihin pysyvästi hyvällä esimerkillään ja saavuttavat vankien kunnioituksen.

SÄÄNTÖ 78

1. Vankeinhoidon henkilöstöön on mahdollisuuksien mukaan kuuluttava riittävästi erikoisalojen asiantuntijoita, kuten psykiatreja, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä, opettajia ja ammattiaineiden ohjaajia.

2. Sosiaalityöntekijöiden, opettajien ja ammattiaineiden ohjaajien palvelut on varmistettava pysyvästi ilman, että se kuitenkaan estää osa-aikaisten tai vapaaehtoisten työntekijöiden käyttöä.

SÄÄNTÖ 79

1. Vankilan johtajan pitäisi olla riittävän pätevä tehtävänsä luonteensa, hallinnollisen osaamisensa, soveltuvan koulutuksensa ja kokemuksensa puolesta.
2. Vankilan johtajan on käytettävä koko työaikansa virkatehtäviin, eikä häntä saa nimittää osa-aikaiseksi. Hänen on asuttava vankilan alueella tai sen välittömässä läheisyydessä.
3. Jos yhden johtajan alaisuudessa on kaksi tai useampia vankiloita, hänen on käytävä kussakin vankilassa säännöllisin väliajoin. Kussakin vankilassa on oltava vankilan alueella asuva vankilasta vastaava virkamies.

SÄÄNTÖ 80

1. Vankilan johtajan, hänen sijaisensa ja suurimman osan muusta vankilan henkilöstöstä on osattava kieltä, jota suurin osa vangeista puhuu tai ymmärtää.
2. Tarvittaessa on käytettävä pätevän tulkin palveluja.

SÄÄNTÖ 81

1. Vankilassa, joka on tarkoitettu sekä miehille että naisille, naisille tarkoitetun osan vankilasta on oltava vastaavan naispuolisen virkamiehen vastuulla, ja kaikkien kyseisen vankilan osan avainten on oltava hänen hallussaan.
2. Miespuolinen henkilöstön jäsen ei saa mennä naisille tarkoitettuun vankilan osaan, ellei hänen seurassa ole naispuolinen henkilöstön jäsen.
3. Naisvangeista saa huolehtia ja heitä saa valvoa ainoastaan naispuolinen henkilöstö. Tämä ei kuitenkaan estä miespuolista henkilöstöä, eri-

tyisesti lääkäreitä ja opettajia, suorittamasta ammattitehtäviään naisille tarkoitetuissa vankiloissa tai vankilan osissa.

SÄÄNTÖ 82

1. Vankilan henkilöstö ei saa vankien kanssa tekemisissä ollessaan käyttää voimakeinoja muutoin kuin itsepuolustukseksi, tai jos vanki yrittää paeta taikka vastustaa aktiivisella tai passiivisella fyysisellä vastarinnalla lakiin tai määräyksiin perustuvaa käskyä. Vankilan henkilöstö, joka turvautuu voimaakeinoin, ei saa käyttää niitä enempää kuin on ehdottoman välttämätöntä, ja henkilöstön on välittömästi ilmoitettava tapauksesta vankilan johtajalle.
2. Vankilan henkilöstölle on järjestettävä aggressiivisten vankien hillitsemistä koskevaa erityiskoulutusta.
3. Erityistilanteita lukuun ottamatta vankien kanssa lähityötä tekevällä henkilöstöllä ei tulisi olla aseita hallussaan tehtäviään suorittaessaan. Vankilan henkilöstölle ei myöskään tulisi missään olosuhteissa antaa aseita, jollei heitä ole koulutettu aseiden käyttöön.

Sisäiset ja ulkoiset tarkastukset

SÄÄNTÖ 83

1. Vankiloiden ja seuraamusjärjestelmän säännöllisiä tarkastuksia varten on oltava kaksinkertainen järjestelmä:
  - (a) vankeinhoidon keskushallinnon suorittamat sisäiset tai hallinnolliset tarkastukset;
  - (b) vankeinhoitolaitoksesta riippumattoman elimen sekä mahdollisesti toimivaltaisten kansainvälisten tai alueellisten elinten suorittamat ulkoiset tarkastukset.

2. Kummassakin tapauksessa tarkastusten tavoitteena on oltava varmistaa, että vankiloita hallinnoidaan voimassa olevien lakien, määräysten, toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen mukaisesti ja samalla pyritään saavuttamaan rangaistus- ja vankeinhoitojärjestelmien päämäärät, ja että vankien oikeuksia valvotaan.

SÄÄNTÖ 84

1. Tarkastajilla on oltava valtuudet:

- (a) saada täydelliset tiedot vankien ja vankipaikkojen lukumäärästä ja säilytyspaikoista sekä kaikki asiaankuuluvat tiedot vankien kohtelusta, myös heitä koskevista asiakirjoista ja vangitsemisolosuhteista;
- (b) valita vapaasti sekä tarkastettavat vankilat että haastateltavat vangit ja myös vierailta vankiloissa oma-aloitteisesti ennalta ilmoittamatta;
- (c) haastatella vankeja ja vankilan henkilöstöä yksityisesti ja täysin luottamuksellisesti tarkastuskäyntien aikana;
- (d) antaa suosituksia vankeinhoitolaitokselle ja muille toimivaltaisille viranomaisille.

2. Ulkoisia tarkastuksia tekevissä ryhmissä on oltava toimivaltaisen viranomaisen nimeämät pätevät ja kokeneet tarkastajat, ja niihin on kuuluttava myös terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Asianmukaista huomiota on kiinnitettävä eri sukupuolten tasapuoliseen edustukseen.

SÄÄNTÖ 85

1. Jokaisesta tarkastuksesta on laadittava kirjallinen raportti, joka toimitetaan toimivaltaiselle viranomaiselle. Ulkoisista tarkastuksista laadittavien raporttien julkaisemista on asianmukaisesti harkittava lukuun ottamatta vankien henkilötietojen julkaisemista, elleivät he ole antaneet nimenomaista suostumustaan siihen.

2. Vankeinhoitolaitoksen tai soveltuvin osin muiden toimivaltaisten viranomaisten on ilmoitettava kohtuullisessa ajassa, aikovatko he panna toimeen ulkoisen tarkastuksen perusteella annetut suositukset.

II ERITYISRYHMIIN SOVELLETTAVAT SÄÄNNÖT

A. Vankeusvangit

Ohjaavat periaatteet

SÄÄNTÖ 86

Jäljempänä esitettyjen ohjaavien periaatteiden tarkoituksena on osoittaa henki, jonka mukaan vankiloita tulisi hallinnoida, ja tavoitteet, joihin niiden tulisi pyrkiä, näiden sääntöjen alkuhuomautuksessa 1 esitetyn julistuksen mukaisesti.

SÄÄNTÖ 87

Ennen rangaistuksen päättymistä olisi suotavaa ryhtyä tarvittaviin toimiin, joilla varmistetaan vangin asteittainen paluu yhteiskuntaan. Tapauksesta riippuen tavoitteeseen voidaan päästä joko järjestämällä samassa vankilassa tai muussa asianmukaisessa laitoksessa vapautteen valmentavaa toimintaa tai vapauttamalla koeajaksi jonkinlaisen valvonnan alaisuuteen, jota ei tule antaa poliisin tehtäväksi, vaan yhdistää tehokkaaseen sosiaaliseen tukeen.

SÄÄNTÖ 88

1. Vankeinhoidossa ei pitäisi korostaa vankien sulkemista yhteiskunnan ulkopuolelle, vaan sitä vastoin tulisi painottaa, että he kuuluvat edelleen osaksi yhteiskuntaa. Siksi tulisi mahdollisuuksien mukaan pyytää yhteiskunnan eri toimijoita avustamaan vankilan henkilöstöä vankien sosiaalisessa kuntouttamisessa.

2. Jokaisen vankilan yhteydessä tulisi olla sosiaalityöntekijöitä, joiden tehtävänä olisi ylläpitää ja parantaa kaikkia vangin myönteisiä suhteita perheeseensä ja hyödyllisiin sosiaalisiin toimijoihin. Eri toimilla tulisi turvata lainsäädännön ja rangaistuksen puitteissa vankien oikeudet, jotka liittyvät heidän etuihinsa siviilielämässä, sosiaaliturvaan ja muihin sosiaalisiin etuihin.

SÄÄNTÖ 89

1. Näiden periaatteiden toteutuminen edellyttää vankeinhoidon yksilöllistämistä, mikä vaatii joustavaa vankien ryhmittelyjärjestelmää. Siksi olisi suotavaa jakaa ryhmät erilleen kullekin soveltuvaan vankilaan.

2. Vankiloiden turvallisuuden tason ei tarvitse olla samanlainen kaikille ryhmille. Olisi suotavaa tarjota eritasoista turvallisuutta eri ryhmien tarpeiden mukaan. Avovankilat tarjoavat suotuisimmat olosuhteet huolellisesti valittujen vankien kuntouttamiselle siksi, ettei niissä estetä pakenemista fyysisillä turvajärjestelyillä vaan luotetaan vankien itsekuriin.

3. Olisi suotavaa, ettei suljetuissa vankiloissa pidettäisi niin suurta määrää vankeja, että yksilöllinen vankeinhoito estyisi. Joissakin maissa katsotaan, ettei suljettujen vankiloiden vankimäärä saisi ylittää 500 vankia. Avovankiloissa vankimäärän tulisi olla mahdollisimman pieni.

4. Toisaalta ei ole suotavaa ylläpitää vankiloita, jotka ovat niin pieniä, ettei niissä pystytä tarjoamaan asianmukaisia tiloja.

SÄÄNTÖ 90

Yhteiskunnan velvollisuus vankia kohtaan ei pääty vangin vapautuessa. Siksi julkisten tai yksityisten toimijoiden olisi pystyttävä järjestämään vapautuneelle vangille tehokasta jälkihoitoa, jonka tarkoituksena olisi vähentää vankiin ja hänen sosiaaliseen kuntoutumiseensa kohdistuvia ennakkoluuloja.

Kohtelu

SÄÄNTÖ 91

Vankeuteen tai vastaavaan seuraamukseen tuomittujen henkilöiden kohtelun tavoitteena tulee olla synnyttää tuomion pituuden puitteissa heissä tahto elää vapautumisen jälkeen lainkuuliaisesti ja omatoimisesti sekä valmentaa heitä tähän. Kohtelun on oltava sellaista, että se kannustaa heitä kunnioittamaan itseään ja kehittämään vastuuntuntoaan.

SÄÄNTÖ 92

1. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi on otettava käyttöön kaikki asianmukaiset keinot, kuten sielunhoito niissä maissa, missä se on mahdollista, koulutus, ammatillinen ohjaus ja koulutus, yksilöllinen sosiaalityö, työllistymisneuvonta, fyysinen kehittyminen ja moraalinen vahvistaminen kunkin vangin yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ottaen samalla huomioon vangin sosiaalinen tausta ja rikoshistoria, fyysiset ja psyykkiset kyvyt ja taipumukset, yksilöllinen luonteenlaatu, rangaistuksen pituus ja vankilasta vapautumisen jälkeiset tulevaisuudennäkymät.

2. Jokaisesta vangista, jonka tuomio on sopivan pituinen, on toimitettava vankilan johtajalle mahdollisimman pian vangin saapumisen jälkeen täysi selonteko kaikista tämän säännön kohdassa 1 luetelluista asioista. Näihin raportteihin on aina sisällyttävä lääkärin tai muun pätevän terveydenhuollon ammattihenkilön lausunto vangin fyysisestä ja psyykkisestä tilasta.

3. Raportit ja muut asiaankuuluvat asiakirjat on talletettava henkilökohtaiseen kansioon. Kansio on pidettävä ajan tasalla ja luokiteltava siten, että vastuuhenkilöstö voi tarkastella sitä tarvittaessa.

Luokittelu ja yksilöinti

SÄÄNTÖ 93

1. Luokittelun tarkoituksena on:

- (a) erottaa muista vangeista ne vangit, joilla rikostaustansa tai luonteensa vuoksi voi todennäköisesti olla huono vaikutus muihin vankeihin;
- (b) jakaa vangit eri luokkiin heidän sosiaalista kuntouttamistaan koskevan hoidon edistämiseksi.

2. Mahdollisuuksien mukaan eri vankiluokilla on oltava käytössä erilliset vankilat tai erilliset vankilan osat.

SÄÄNTÖ 94

Mahdollisimman pian sen jälkeen, kun vanki, jonka rangaistus on sopivan pituinen, on saapunut vankilaan ja hänen persoonallisuutensa on tutkittu, hänelle laaditaan hoito-ohjelma hänen yksilöllisistä tarpeistaan, kyvyistään ja luonteestaan saatujen tietojen perusteella.

Erioikeudet

SÄÄNTÖ 95

Jokaisessa vankilassa on otettava käyttöön eri vankiryhmiin ja hoitomenetelmiin sovellettavat erioikeusjärjestelmät, joiden avulla kannustetaan vankeja käyttäytymään hyvin ja kehittämään vastuuntuntoaan sekä

varmistetaan vankien mielenkiinto hoitoaan kohtaan ja yhteistyö sen suhteen.

Työ

SÄÄNTÖ 96

1. Tuomituilla vangeilla on oltava mahdollisuus tehdä työtä ja osallistua aktiivisesti kuntoutukseensa, jos lääkäri tai muu pätevä terveydenhuollon ammattihenkilö on todennut heidät fyysisesti ja psyykkisesti siihen soveltuviksi.
2. Vangeille on annettava riittävästi hyödyllistä työtä, jotta he voivat työskennellä aktiivisesti tavanomaisen työpäivän ajan.

SÄÄNTÖ 97

1. Vankilatyö ei saa tuottaa kärsimystä.
2. Vankeja ei saa pitää orjuudessa tai orjuuden kaltaisissa oloissa.
3. Vankia ei saa vaatia tekemään työtä, joka hyödyttää henkilökohtaisesti tai yksityisesti vankilan henkilöstöön kuuluvia.

SÄÄNTÖ 98

1. Tarjotun työn on mahdollisuuksien mukaan oltava sellaista, että se ylläpitää tai lisää vankien valmiuksia ansaita elantonsa rehellisesti vapautumisen jälkeen.
2. Hyödyllisten alojen ammattikoulutusta on annettava sellaisille vangeille, jotka pystyvät hyötymään siitä, ja erityisesti nuorille vangeille.

3. Vankien on saatava valita, minkälaista työtä he haluavat tehdä, jos se on mahdollista sopivan ammattivalikoiman ja laitoksen hallintoa ja kurinpitoa koskevien vaatimusten rajoissa.

SÄÄNTÖ 99

1. Vankiloiden työjärjestelyjen ja -menetelmien on mahdollisimman pitkälle muistutettava vastaavan työn järjestelyjä ja menetelmiä vankilan ulkopuolella, jotta vangit saisivat valmennusta tavanomaisen työelämän oloihin.

2. Vankilan elinkeinosta saatavan taloudellisen hyödyn tavoittelua ei kuitenkaan saa asettaa etusijalle vankien ja heidän ammattikoulutuksensa etuihin nähden.

SÄÄNTÖ 100

1. Laitoksissa toimivien toimialojen ja maatalojen tulisi olla mieluummin suoraan vankeinhoitolaitoksen kuin yksityisten yritysten alaisuudessa.

2. Jos vangit tekevät muun kuin vankeinhoitolaitoksen teettämää työtä, heidän on aina työskenneltävä vankilan henkilöstön valvonnassa. Lukuun ottamatta muille valtion virastoille tehtyä työtä, työn teettäjien on maksettava vankeinhoitolaitokselle työstä tavanomaisesti saatava palkka täysimääräisenä vankien työsuorituksen mukaisesti.

SÄÄNTÖ 101

1. Vapaiden työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi säädetyt varotoimenpiteet on noudatettava myös vankiloissa.

2. Työtapaturmien ja työperäisten sairauksien korvaamisesta vangeille on säädettävä ehdoilla, jotka ovat vähintään yhtä suotuisat kuin vapaisiin työntekijöihin sovellettavat lakisääteiset ehdot.

SÄÄNTÖ 102

1. Vankien päivittäisten ja viikoittaisten työtuntien enimmäismäärä on vahvistettava lainsäädännöllä tai hallinnollisilla määräyksillä, ja huomioon on otettava vapaiden työntekijöiden työhön sovellettavat paikalliset säännöt tai tavat.
2. Näin vahvistettujen tuntimäärien lisäksi vangeille on jätettävä yksi lepopäivä viikossa sekä riittävästi aikaa koulutukseen ja muuhun toimintaan, jota edellytetään osana vankien hoitoa ja kuntoutusta.

SÄÄNTÖ 103

1. Vankien työhön on sovellettava oikeudenmukaista palkkausjärjestelmää.
2. Järjestelmän on sallittava, että vangit voivat käyttää ainakin osan ansioistaan omaan käyttöön tuleviin hyväksyttäviin hankintoihin ja lähettää osan ansioistaan perheelleen.
3. Järjestelmässä tulisi myös mahdollistaa se, että vankeinhoitolaitos siirtää osan vangin ansiotuloista säästöiksi, jotka luovutetaan vangille hänen vapautuessaan vankilasta.

Koulutus ja virkistys

SÄÄNTÖ 104

1. Kaikille vangeille, jotka pystyvät hyötymään koulutuksesta, on järjestettävä jatkokoulutusta sekä uskonnollista opetusta niissä maissa, joissa se on mahdollista. Lukutaidottomien vankien ja nuorten vankien koulutuksen on oltava pakollista, ja vankeinhoitolaitoksen on kiinnitettävä siihen erityistä huomiota.

2. Vankien koulutus on mahdollisuuksien mukaan liitettävä kyseisen valtion koulutusjärjestelmään siten, että vangit voivat vapauduttuaan jatkaa kouluttautumistaan ongelmitta.

SÄÄNTÖ 105

Kaikissa vankiloissa on järjestettävä virkistys- ja kulttuuritoimintaa vankien fyysisen ja psyykkisen terveyden hyväksi.

Sosiaaliset suhteet ja jälkihoito

SÄÄNTÖ 106

Erytystä huomiota on kiinnitettävä sellaisten vangin ja hänen perheensä välisten suhteiden ylläpitämiseen ja parantamiseen, jotka ovat molempien osapuolten edun mukaisia.

SÄÄNTÖ 107

Vangin rangaistusajan alkamisesta lähtien on otettava huomioon hänen vapautumisen jälkeinen tulevaisuutensa, ja häntä on kannustettava ja autettava ylläpitämään tai luomaan vankilan ulkopuolisiin henkilöihin tai toimijoihin sellaisia suhteita, jotka voivat edistää hänen kuntoutumistaan ja perheensä etuja.

SÄÄNTÖ 108

1. Vapautuneita vankeja yhteiskuntaan sopeutumaan avustavien valtion ylläpitämien tai muunlaisten laitosten tai järjestöjen on varmistettava mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan, että vapautuneilla vangeilla on asianmukaiset asiakirjat ja henkilöllisyystodistukset, sopiva asunto ja työpaikka, ilmastoon ja vuodenaikaan nähden sopivat ja asianmukaiset vaatteet sekä riittävästi varoja päästäkseen määräpaikkaansa ja tullakseen toimeen välittömästi vapautumisensa jälkeen.

2. Näiden toimijoiden hyväksytyjen edustajien on aina tarvittaessa päästävä vankilaan sekä vankien luokse, ja heidän kanssaan on keskusteltava vangin tulevaisuudesta hänen rangaistusaikansa alkamisesta lähtien.
3. Olisi suotavaa keskittää tai sovittaa yhteen näiden tahojen toiminnot mahdollisimman pitkälle, jotta pystyttäisiin varmistamaan niiden paras mahdollinen käyttö.

B. Kehitysvammaiset ja mielenterveysongelmaiset vangit

SÄÄNTÖ 109

1. Henkilöt, jotka on todettu syyntakeettomiksi tai joilla diagnosoidaan myöhemmin vakava kehitysvamma tai muita mielenterveysongelmia ja joiden tilaa vankeus pahentaisi, ei saa pitää vankilassa, ja heidät on järjestettävä siirrettäviksi psykiatriisiin hoitolaitoksiin mahdollisimman pian.
2. Muita kehitysvammaisia tai mielenterveysongelmaisia vankeja voidaan tarvittaessa tarkkailla ja hoitaa erityisjärjestelyin pätevien terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvonnassa.
3. Terveydenhuoltohenkilöstön on järjestettävä psykiatrinen hoito kaikille muille sitä tarvitseville vangeille.

SÄÄNTÖ 110

Olisi suotavaa ryhtyä yhdessä sopivien tahojen kanssa toimiin, joilla varmistettaisiin tarvittaessa psykiatrisen hoidon jatkuminen vangin vapauduttua sekä sosiaalipsykiatrisen jälkihoidon antaminen.

C. Pidätetyt tai tutkintavangit

SÄÄNTÖ 111

1. Rikossyytteen perusteella pidätetyistä tai vangituista henkilöistä, joita pidetään joko poliisin pidätystiloissa tai vankilassa, mutta joiden asiaa ei vielä ole käsitelty tuomioistuimessa ja joita ei ole tuomittu, käytetään jäljempänä näissä säännöissä ilmausta *tutkintavanki*.

2. Vankeja, joita ei ole tuomittu, tulee pitää syyttöminä ja kohdella sen mukaisesti.

3. Näihin vankeihin on sovellettava erityisjärjestelmää, jota kuvaillaan seuraavissa säännöissä ainoastaan pääpiirteittäin, sanotun vaikuttamatta niiden oikeussääntöjen soveltamiseen, jotka koskevat yksilönvapauden suojelua tai joilla määrätään tutkintavankeihin sovellettavasta menettelystä.

SÄÄNTÖ 112

1. Tutkintavangit on pidettävä erillään tuomituista vangeista.

2. Nuoret tutkintavangit on pidettävä erillään aikuisista vangeista, ja periaatteessa heidät on pidettävä erillisissä laitoksissa.

SÄÄNTÖ 113

Tutkintavangit on sijoitettava nukkumaan yksin erillisiin huoneisiin, jollei paikallisesti noudateta ilmastosta johtuen muuta käytäntöä.

SÄÄNTÖ 114

Laitoksen hyvän järjestyksen sallimissa rajoissa tutkintavangit saavat halutessaan hankkia ruokansa omalla kustannuksellaan vankilan ulko-

puolelta, joko vankilan hallinnon välityksellä tai perheensä tai ystäviensä avulla. Muutoin hallinnon on järjestettävä heille ruokaa.

SÄÄNTÖ 115

Tutkintavangin on annettava käyttää omia vaatteitaan, jos ne ovat puhtaita ja tarkoituksenmukaisia. Jos tutkintavangi käyttää vankilan vaatteita, niiden on oltava erilaiset kuin vankeusvangeilla.

SÄÄNTÖ 116

Tutkintavangille pitää aina tarjota mahdollisuus osallistua työntekoon, mutta häntä ei saa vaatia tekemään työtä. Jos tutkintavangi haluaa tehdä työtä, hänelle on maksettava siitä palkkaa.

SÄÄNTÖ 117

Tutkintavangin on sallittava hankkia omalla kustannuksellaan tai kolmannen osapuolen kustannuksella sellaisia kirjoja, sanomalehtiä, kirjoitusvälineitä ja muita ajanvietekäyttöön tarkoitettuja tarvikkeita, jotka eivät haittaa hänen asiansa oikeuskäsittelyä eivätkä laitoksen turvallisuutta ja järjestystä.

SÄÄNTÖ 118

Tutkintavangin oman lääkärin tai hammaslääkärin on saatava käydä häntä tapaamassa ja hoitamassa, jos pyynnölle on perusteltu syy ja jos hän pystyy itse maksamaan siitä aiheutuvat kulut.

SÄÄNTÖ 119

1. Jokaisella tutkintavangilla on oikeus saada välittömästi tieto vangitsemisensä syistä ja häneen kohdistuvista syyteistä.

2. Jos tutkintavangilla ei ole hänen itsensä valitsemaa oikeudellista neuvonantajaa, hänellä on oltava oikeus oikeusviranomaisten tai muiden viranomaisten määräämään oikeudelliseen neuvonantajaan kaikissa tapauksissa, joissa oikeuden toteutuminen sitä edellyttää, ja jollei hänellä ole varaa maksaa neuvonnasta, hänen on saatava se maksutta. Päätös evätä vangilta oikeus oikeudelliseen neuvonantajaan on arvioitava riippumattomasti viipymättä.

SÄÄNTÖ 120

1. Tutkintavangin oikeuteen olla yhteydessä oikeudelliseen neuvonantajaansa tai oikeusavustajaansa puolustuksensa valmistelemiseksi sekä tähän liittyviin toimintatapoihin sovelletaan säännössä 61 määrättyjä periaatteita.

2. Tutkintavangille on pyynnöstä annettava kirjoitusvälineitä, jotta hän voi laatia puolustukseensa liittyviä asiakirjoja, kuten luottamukselliset ohjeet hänen oikeudelliselle neuvonantajalleen tai oikeusavustajalleen.

D. Siviilioikeudelliset vangit

SÄÄNTÖ 121

Maissa, joiden lainsäädäntö mahdollistaa velkavankeuden tai tuomioistuimen määräyksestä vangittuna pitämisen muun kuin rikosasian yhteydessä, vangittuihin henkilöihin ei saa kohdistaa suurempia rajoituksia tai ankarampia toimia kuin on tarpeen vankilan turvallisuuden ja hyvän järjestyksen varmistamiseksi. Heidä on kohdeltava vähintään yhtä hyvin kuin tutkintavankeja, kuitenkin sillä erotuksella, että heidät voidaan mahdollisesti velvoittaa tekemään töitä.

E. Ilman syytettä pidätetyt tai vangitut henkilöt

SÄÄNTÖ 122

Vaikuttamatta kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 9 artiklan säännösten soveltamiseen², ilman syytettä pidätetyillä tai vangituilla henkilöillä on oltava samanlainen näiden sääntöjen I osan sekä II osan C-osion mukainen oikeussuoja. Vastaavasti sovelletaan näiden sääntöjen II osan A-osion asiaankuuluvia määräyksiä, jos niiden soveltaminen voi edistää tämän vapautensa menettäneen erityisryhmän etuja edellyttäen, ettei millään toimilla viitata siihen, että rikoksesta tuomitsemattomia henkilöitä on millään tavoin sopivaa kouluttaa uudelleen tai kuntouttaa.

---

² Ks. päätöslauselma 2200 A (XXI), liite.

Rikosseuraamuslaitos
Lintulahdenkuja 4
00530 Helsinki
Puh. 029 56 88500

rikosseuraamus.fi

ISBN 978-951-53-3659-0 (sid.)
ISBN 978-951-53-3660-6 (pdf)